

MISLAV ČALJKUŠIĆ
Bolnička cesta 79, HR-10090 Zagreb
mislav.caljkusic@gmail.com

TOPONIMIJA BRDA SIDOČA I NJEGOVA PODNOŽJA*

U radu se obrađuje oko 470 toponima brda Sidoča (koje se nalazi u Dalmatinskoj zagori, u Zabiokovlju) i njegova podnožja. U uvodnome dijelu rada donose se geografski podatci te povijesne i kulturološke značajke istraživanoga područja. U drugome dijelu rada prikupljeni se toponimi klasificiraju s obzirom na motivaciju te se posebno opisuju jezično zanimljivi i, glede doimenskoga značenja, manje prozirni toponimi.

1. Uvod

Brdo Sidoč (849 m) nalazi se u Dalmatinskoj zagori, u Zabiokovlju, na granici između općina Lovreć i Šestanovac, odnosno administrativno pripada trima naseljima: Lovreću (njegovu dijelu koji se zove Opanci), Grabovcu i Žeževici. Lovreć i Grabovac smatraju se dijelom Imotske krajine¹. Sa Sidočem cjelinu čini brdo Tr-

---

* Ovaj rad nastao je na temelju seminarskoga rada pod naslovom *Toponimija sjeveroistočnog dijela brda Sidoča i njegova podnožja*, izrađena u sklopu kolegija *Kako nastaje ime?*, koji sam pohađao u trećemu semestru Poslijediplomskoga doktorskog studija „Humanističke znanosti”, smjer Etnologija i antropologija. Nositeljica je toga smjera moja mentorica prof. dr. sc. Dunja Brozović Rončević, kojoj ovim putem zahvaljujem što mi je prenijela znanje o onimiji i uvela me u znanstveno bavljenje njome. Veliku zahvalnost dugujem i svojem *didu* Antiću (Anti Čaljkušiću Šimaki) i ocu Ivanu Čaljkušiću Šimaki, koji mi cijeloga života pričaju priče iz svojega rodnog kraja, često u njima spominjući toponime i antroponime. Ocu sam posebno zahvalan što je utkao u mene ljubav prema toponimiji i antroponimiji, naročito za vrijeme naših čestih putovanja na relacijama Zagreb – Split i Split – Zagreb, tijekom kojih smo raspravljali kako je koje naselje dobilo ime. On mi je također uvelike pomagao u prikupljanju i zapisivanju toponima te u „kopanju” po raznim rječnicima. Velika hvala i mojemu prijatelju Šimi Čaglju, koji je akcentuirao prikupljene toponime te tako omogućio da ovaj rad bude bolji i potpuniji. Zahvaljujem i dr. sc. Domagoju Vidoviću, čiji su mi članci uvelike pomogli pri pisanju ovoga rada, naročito pri klasifikaciji toponima. Zahvalan sam i doc. dr. sc. Anti Juriću, koji me je uveo u dijalektologiju, što mi itekako pomaže u bavljenju onimijom i boljemu razumijevanju izraza pojedinoga onima.

¹ Stoga ćemo u radu za područje ovih dvaju naselja – koja su povezana povijesnim, geografskim, kulturološkim i jezičnim značajkama – ponekad reći Imotska krajina.

botor (592 m), čiji su toponimi također obuhvaćeni ovim radom. Općenito govoreći, ovo područje pripada dinarskomu arealu koji karakterizira kraški reljef bogat špiljama, pećinama i jamama (usp. Ujević 1991: 14). I samo brdo Sidoč bogato je spomenutim speleološkim objektima, što je zanimljivo s obzirom na njegovu relativno malu površinu (usp. Zlatar 2006: 12).

U ovome radu obrađeni su toponimi (mikrotoponimi i ojkonimi) podnožja Sidoča i Trbotora te neki toponimi s malo širega područja s njima povezani motivacijski i(li) izrazno. Građu smo prikupili na terenu u razgovorima s desetak kazivača rođenih u spomenutim naseljima. Najviše se prikupljenih toponima odnosi na referente koji su na sjeveroistočnoj strani Sidoča i njegova podnožja. Razlog je tomu broj kazivača i njihovo poznavanje toga dijela Sidoča te činjenica da se ondje nalazi najveći broj zaselaka (njih pet) koji su u neposrednome podnožju Sidoča. Ovim istraživanjem nisu popisani svi toponimi Sidoča i njegova podnožja – mnogim lokalitetima nismo mogli prići jer su zarasli u nisko raslinje i gustu šumu. U posljednjih četiri-pet desetljeća ovo područje pretrpjelo je velik demografski pad te je stočarstvo gotovo potpuno nestalo, čime se krajolik poprilično izmijenio. Nekada funkcionalni toponimi (koji su služili za orijentaciju i snalaženje u prostoru) danas su uglavnom nepotrebni, odnosno nefunkcionalni (jer se ne pristupa njima imenovanim lokalitetima), zbog čega im prijete zaborav. Ipak, ti toponimi žive zahvaljujući aktivnim lovcima s ovoga područja. Mnogi toponimi zabilježeni su (neki pogrešno) u katastru kao imena katastarskih čestica.

Nastojeći pridonijeti očuvanju toponima Sidoča i njegova podnožja, popisali smo ih, klasificirali i analizirali vodeći se mišlju da je riječ o iznimno važnim nositeljima »jezičnih i izvanjezičnih podataka« (Buovac 2010: 461) te da su toponimi »umnogome najstariji, najvredniji i najpouzdaniji jezični spomenici« (Šimunović 2004: 262).

2. Dosadašnja istraživanja

Toponimija ovoga prostora dosad nije bila sustavno istaživana. Baveći s drugim temama, pojedini su autori usputno bilježili i toponime. Dio toponima Župe Lovreć-Opanci nalazimo u monografiji *Lovreć* Anđelka Šimića (Šimić 1993: 17–29). Autor bilježi imena zaselaka, brda, dolina, jama, špilja, povijesna imena Lovreća i Opanaka te piše o gomilama, gradinama, stećcima, starim grobljima i opustjelim zaselcima. Neki referenti čija se imena u knjizi spominju nalaze se na brdu Sidoču i u njegovu podnožju. Mnoge toponime donosi Milan Glibota u svojoj knjizi *Lovreć: crtice iz prošlosti, mletački i austrijski popisi i katastri* (Glibota 2007). Autor analizira razne povijesne izvore i dokumente te donosi (gotovo u cijelosti) mletački katastar iz 1725. te austrijski katastar iz 1834. – 1835. za područje Lovreća. U njima je velik broj imena katastarskih čestica, koja je moguće pra-

titi do danas te pomoću kojih je moguće rekonstruirati pojedine toponimske likove. Mate Šimundić u radu *Dva nepoznata horonima* (Šimundić 1989a) spominje toponime *Šimunova jaglina* i *Malin-draga*, čiji se referenti nalaze na brdu Sidoču. Ante Škobalj u knjizi *Obredne gomile* (Škobalj 1970) spominje brdo *Sidoč* i kamenu gomilu *Trbotor*, nekadašnje kulturno mjesto. Toponime brda Sidoča u svojim dnevničkim bilješkama (koje su djelomično objavljene) spominje Nenad Zlatar (2006), koji je svoja speleološka istraživanja, između ostaloga, provodio na brdu Sidoču i okolici.

U nastavku najprije donosimo geografska, povijesna i kulturološka obilježja istraživanjem obuhvaćenoga područja, potom dijalektne značajke govora na njemu smještenih naselja te, naposljetku, klasifikaciju prikupljenih toponima s obzirom na motivaciju. Posebnu smo pozornost posvetili pojedinim kulturološki i jezično zanimljivim toponimima.

3. Naselja kroz koja se protežu brdo Sidoč i njegovo podnožje: Lovreć, Grabovac, Žeževica

Oronim Sidoč ima tri lika: *Sidoč*, *Sidača*, *Sidoča*. Najvjerojatnije je motiviran pridjevom *sid* 'sijed', kojemu je pridodan sufix -*oč* (usp. Šamija 2004: 322). Spomenuli smo da se brdo Sidoč nalazi na granici triju naselja: Lovreća (Opanaka), Grabovca i Žeževice. Naselje Lovreć nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj županiji, u Imotskoj krajini. Smješteno je 25 km zapadno od Imotskoga, dok je od Splita udaljeno 65 km. Na Lovreću je središte istoimene općine koja obuhvaća sam Lovreć, Opanke, Studence i Medov Dolac. Župa se naziva Lovreć-Opanci. Na sjeveru Lovreć graniči sa Studencima, na jugu sa Žeževicom, na istoku s Kljenovcem i Lokvičićima te na zapadu s Cistom Provo (usp. Šimić 1993: 18; Glibota 2007: 7). Opanci su dio Lovreća, a nalaze se uglavnom s južne strane rimske ceste². Taj tzv. Rimski put povezivao je nekadašnju Salonu i Naronu, danas Solin i Metković (Glibota 2007: 24).

Do danas nije do kraja razriješena motivacija imena *Lòvrĕc*. Južno od Bošnjakove gradine krševita je udolina nazvana *Lovreć*, a u njoj se nalaze brojne gomile stožastoga oblika. Po njoj ime dobiva i naselje (usp. Škobalj 1970: 309). Na temelju materijalnih dokaza – zidina i raznih predmeta – pretpostavlja se da je na Lovreću nekada bila rimska naseobina Ludrum (usp. Šimić 1993: 25). Karlo Jurišić smatra da je Lovreć dobio ime po crkvi svetoga Lovre, kojoj, međutim, nema nikakva traga (Glibota 2007: 8). Prema mišljenju Petrislava Petrića ime *Lovreć* mo-

---

² »Glavna rimska cesta presijecala je Imotsku krajinu u pravcu sjeverozapad – jugoistok; pružala se iz Salone u Trilj i preko Imotske krajine do Narone. U Krajinu je ulazila u Biorinama, zatim išla preko Ciste, Lovreća, Lokvičića, Krivodola, Podbablja i Runovića u Hercegovinu (Drinovci), a odatle u Naronu« (Ujević 1991: 52).

tivirano je lovorovim gajem, slično kao Lovreta u Splitu (Škobalj 1993: 39). Sličnoga je mišljenja i Mate Šimundić. On smatra da je ojkonom *Lovreć* nastao od latinskoga imena Laurentius (< *laurus* 'lovor') 'koji je ovjenčan lovorovim vijencem'. Nakon promjene *au* > *ov* te dodavanja morfema *j* genitivnoj osnovi *Lovreta* (kako glasi hipokoristik od *Lovre*) dobiva se *Lovretj*, od čega jotacijom nastaje *Lovreć*. To bi značilo da je *Lovreć* zapravo posvojni pridjev značenja 'Lovrin, Lovretov' (usp. Šimundić 1989b: 477; Glibota 2007: 8; Čilaš Šimpraga 2007: 57). U Hrvatskoj nalazimo slične toponime: *Sveti Lovreč*, *Lovrečica*, *Lovrečina*, *Lovrečka varoš*, *Lovrečka sela*, *Lovreci*, *Lovrečići* (usp. Glibota 2007: 9).

Šimić smatra da je ojkonom *Ōpānci* nastao od imena vlašškoga plemena Opanak, koje je u srednjemu vijeku živjelo na području Opanaka, a iselilo se u vrijeme najezde Osmanlija (usp. Šimić 1993: 47). Obitelj Vladimira Opanka iz Opanaka spominje se 1477. godine u Popisu Hercegovačkoga sandžaka kao »Džemat Opanak kneza Vladka«, a odselila se u Brotnjo u Hercegovini (usp. Vrčić 2015: 9, 15).

Lovreć i Opanci često su se kroz povijest spajali i razdvajali. Uvijek su bili jedna katolička župa (koja se nekada zvala Opanci), no mijenom vlasti svrstavali su se u različite administrativne jedinice, odnosno općine. Godine 1725. Opanci pripadaju Imotskomu, od 1750. do 1952. bili su najprije u sastavu Omiša, a potom Šestanovca. Godine 1952. osniva se Općina Lovreć te Lovreć i Opanci postaju »jedinstvena administrativna cjelina« (Vrčić 2015: 11), a župa danas nosi ime Župa Duha Svetoga Lovreć-Opanci.³

Naselje *Grābovac* nalazi se između brda Orljače (909 m) i Sridnje gore (556 m) na istoku, Sidoča na sjeveru te planine Biokova (1762 m) na jugu (usp. Vrdoljak-Gujić 2003: 31; Igić Munitić 2017: 45). Kroz Grabovac prolazi cesta Napoleonov put ili Francuska cesta (Zadar – Dubrovnik), građena u vrijeme Napoleonove vladavine (1806. – 1809.) (usp. Vrdoljak-Gujić 2003: 31).

U Hrvatskoj je više naselja imena Grabovac, primjerice u blizini Plitvičkih jezera i u Baranji. Ojkonom *Grabovac* motiviran je nazivom listopadnoga stabla *grab*. U Grabovcu i cijelome okolnom području raste vrsta bijeloga graba (*Carpinus orientalis*) (Igić Munitić 2017: 43, 48).

Žežvica je danas malo naselje između Šestanovca i Grabovca te brda Sidoča i planine Biokovo. Nekada se imenom *Žežvica* imenovao mnogo širi prostor: »od

---

³ Ovdje ćemo spomenuti da se u nekoliko povijesnih dokumenata iz 18. stoljeća spominje naselje Svilić (Suilich) (usp. Formaleoni 1787: 246; Glibota 2007: 95). Naselje Svilić (spominje se i kao Svilići) nalazilo se na području današnjega Lovreća, točnije Opanaka. U Zemljišniku iz 1725. godine piše da su Svilići pripadali Župi Opanci (danas Lovreć-Opanci). Danas je to područje dio Opanaka (Lovreća), a naziva se *Kūla*. Toponim je motiviran kulom Mehe Granića, odnosno Urumbegovom kulom, a obuhvaća zaselke *Ōlujići*, *Dūmančići* i *Kāsumi* (usp. Šamija 2004: 176; Vrčić 1990: 133; 2015: 157). Danas selo Svilić više ne postoji, odnosno ne spominje ga se ni u jednome dokumentu već od 19. stoljeća niti je ostalo u sjećanju tamošnjih stanovnika.

Trnovca do Pučišća, od Sidoča do Vrulje« ili, drugačije rečeno, područje između planine Bikovo i rijeke Cetine te između brda Sidoč i uvale Vrulja na moru (Vrdoljak-Gujić 2007: 29). Prikaz granica žeževačke⁴ župe donosi dekan Lovrić 1986. godine. Prema njegovu crtežu Žeževica se dijeli na Gornju Žeževicu i Donju Žeževicu. (Donja) Žeževica prostire se na zapadu do rijeke Cetine, odnosno Slimena i Podgrađa, na jugu graniči s Vruljom (na moru) i Gornjim Brelima te na jugoistoku s Bastom (usp. Kovačić 2009: 28). Kroz Žeževicu, kao i kroz Grabovac, prolazi Napoleonova ili Francuska cesta. Ojkonim je vjerojatno motiviran glagolom *žēči* 'peći, paliti, žariti, sagorijevati' ili pridjevom *žēžen* 'koji je nastao žeganjem' (Anić 2003: 1860, 1863), što bi značilo da se u imenu naselja odražava način privođenja tla kulturi – paljenjem šuma radi dobivanja plodnoga zemljišta⁵.

4. Povijesni kontekst i kulturološke značajke istraživanoga područja

Na istraživanome području postoji kontinuitet života ljudskih zajednica još od prapovijesti. Za nj je važno postojanje *gomila*, *gradina* i *stećaka*, što se posebno odražava u suvremenoj toponimiji.

»Gomile su relativno pravilno oblikovane kružne hrpe kamenja (...). One su nadgrobni spomenici, pod kojima se nalazi više grobova. Mrtvac je pokopan na površini zemlje u plitko iskopanoj raki. Što je pokojnik bio bogatiji, njegova je gomila bila veća« (Glibota 2007: 21). Gomile se najčešće povezuju s Ilirima, međutim one nisu samo iz ilirskoga doba. Poznato je da su se u gomile pokapali Hrvati u srednjemu vijeku. Takve su, primjerice, gomile s križem i one trapeznoga ili starohrvatskoga oblika (usp. Škobalj 1970: 293; Glibota 2007: 22).

O prisutnosti Ilirā na ovome području svjedoče i mnoge ilirske gradine, koje su građene na uzvisinama (uglavnom na vrhu brijega), a čija je svrha bila obrambene i obredne naravi. Tako se na Sidoču nalazi gradina imena *Kūla Grādina*. Nakon Ilira vjerojatno su se njome koristili Rimljani, a nakon njih i drugi srednjovjekovni stanovnici toga kraja (Glibota 2007: 22).

Stećci⁶ su srednjovjekovni »kameni nadgrobni spomenici (...) koji su imali svr-

⁴ Stanovnici Žeževice, kao i stanovnici Lovreća (Opanaka) i Grabovca, upotrebljavaju pridjev *žeževačkī*, a ne (kako se očekuje) *žeževički*. To je vidljivo i u toponimskome liku *Žeževačkā ljūt*.

⁵ U mjesnome govoru postoji prijedložni izraz *u žēžin*, što znači »u post, uoči sveca« (Vrdoljak-Gujić 2007: 29), kao i imenica *žēžinj* »strogi post« te glagol *žežinjat* »strogo postiti« (Šamija 2004: 440). Također je potvrđena imenica *žēžina*, koja označava »mjesto gdje se peku bakre« (Vrdoljak-Gujić 2007: 29).

⁶ Stećke je na području čijom se toponimijom bavimo izrađivao kovač Jurina, koji je vjerojatno živio sredinom 15. stoljeća te je klesao i za potrebe širega područja. Iako je klesanje stećaka vjerojatno prestalo krajem 16. stoljeća (a u nekim područjima možda i prije toga vremena), pronalazimo jedan zanimljiv primjer na Lovreću. Naime, fra Filip Milinović 1795. godine dao je na grobu svoje majke, koja je umrla 1776., isklesati nadgrobnu ploču i to od dvaju stećaka sanduka te je dao ukle-

hu da zaštite i obilježe grob i prema svojoj veličini da posluže kao spomenik u počast pokojniku» (Glibota 2007: 39). Zasvjedočeni su u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj te u graničnim područjima Srbije i Crne Gore. Raznih su oblika, ukrašeni dekoracijama i simboličkim reljefima. Na nekim se stećcima nalaze natpisi, odnosno epitafi, uglavnom pisani ikavicom i »starim hrvatskom pismom« – bosančicom. Izrađivani su i stavljani na grobove između konca 12. i konca 16. stoljeća (Glibota 2007). U imenskome korpusu istraživanoga područja potvrđen je toponim *Stéćci*, u čijoj je osnovi apelativ *stećak*.

Kroz povijest su se na ovome području izmjenjivali razni gospodari, razne političke tvorevine, izmjenjivalo se stanovništvo te se oblikovao svojevrsni društveno-kulturni kontekst. Hrvatsku župu Emotha (po kojoj je Imotski dobio ime) spominje u 10. stoljeću bizantski car Konstantin Porfirogenet (usp. Vrčić 2015: 9). U kasnome srednjem te ranome novom vijeku (između 14. i 17./18. stoljeća) tu postoji župa ili knežija Radobilja. Ona se prvi put spominje 1376. godine, a obuhvaćala je sljedeća naselja: Žeževicu, Grabovac, Katune, Kreševo, Slime, Gornja Brella, Podgrađe, Kostanje, Nova Sela, Blato na Cetini, Cistu, Lovreć (Opanke), Medov Dolac i dio Zagvozda, a poslije i naselja Dobranje i Svib. Radobilja je administrativna i crkvena teritorijalna jedinica, kojom su u jednome razdoblju vladali knezovi Nenadići (Glibota 2007: 36; Vrdoljak-Gujić 2003: 16; Alduk 2005: 218). U korpusu obrađenih toponima jest i toponim *Nenàduša*.

U vrijeme osmanlijskih osvajanja i mletačko-osmanlijskih ratova ovdje su se zbivale velike migracije i zbjegovi. Imotski i Imotska krajina padaju pod osmanlijsku vlast vjerojatno 1493. godine. Tada se znatno mijenja dotadašnja socijalna i konfesionalna struktura stanovništva. Manji broj starosjedilaca ostaje na svojim postojbinama te neki od njih prelaze na islam (Grbavac 2017: 48–49). Veći dio stanovništva iseljava se na jadransku obalu i otoke, čime Imotska krajina biva poprilično opustošena (usp. Grbavac 2017: 52). Imotski je tada pripadao Hercegovini, njezinu zapadnomu dijelu, koji je obuhvaćao i Primorje (Makarsku), Duvno, Ljubuški, Ramu i tzv. Bosansku Neretvu. U cijeloj Hercegovini krajem 16. stoljeća bilo je 83 % muslimana i samo 17 % kršćana. U usporedbi s drugim hercegovačkim nahijama, u nahiji Imoti broj muslimana bio je malen, oko 25 %. Samo u Imotskome, Glavini Donjoj i Prološcu bili su populacijski brojniji te su imali svojega imama i vlastitu osnovnu islamsku vjersku školu (*mekteb*) (usp. Grbavac 2017: 53). U vrijeme Bečkoga ili Morejskoga rata (1684. – 1699.) Mlečani pokušavaju što više stanovništva privući na svoj teritorij. Godine 1686. velik broj stanovnika Imotske krajine odaziva se mletačkomu pozivu te naseljava područje oko rijeke Cetine i Gornjih Brella. Ta se seljenja nazivaju zbjegovi. Nakon oslobođenja od Osmanlija većina se tih doseljenika vraća na svoja stara ognjišta. Zanimljiv je podatak (koji bilježi fra Stipan Vrljić u jednome dokumentu) da su na većemu sati natpis na latinici (Glibota 2007: 44).

dijelu Imotske krajine između 1703. i 1708. godine živjele malobrojne kršćanske obitelji. Imotski i Imotska krajina bivaju oslobođeni od osmanlijske vlasti 31. srpnja 1717. godine (Vrčić 2015: 10–13). Iduće je godine sklopljen Požarevački mir između Mletačke Republike, Habsburške Monarhije i Osmanskoga Carstva. Imotska krajina tada dobiva nove granice koje ostaju nepromijenjene do danas. Mlečani novoosvojena područja nazivaju „Aquisto novissimo” (Najnovija stečevina). Imotski je nakon oslobođenja bio vrlo siromašan te se velik broj stanovnika preselio u Hercegovinu i tako ponovno došao pod osmanlijsku vlast. S druge strane, Mlečani su organizirali doseljavanje mnogih obitelji iz Hercegovine u Imotski i Imotsku krajinu (Vrčić 2015: 12–14), tako da je današnje stanovništvo Imotske krajine uglavnom podrijetlom iz Hercegovine. Poslije uspostave mletačke vlasti nije bilo većih migracija. No, nakon Drugoga svjetskog rata pa sve do današnjih dana velik se broj stanovnika iselio iz ovih krajeva, bilo zbog političkih bilo zbog ekonomskih razloga.

5. Dijalektna obilježja Imotske krajine⁷

U Imotskoj krajini govori se novoštokavskim ikavskim govorom jugozapadnoga, šćakavskoga tipa (*stj, *skj > *šč*), što ga približava čakavskom narječju (usp. toponime *Pròvališće*, *Grâvīšće*, *Střnīšće*). Podudarnost s čakavskim narječjem očituje se i u zamjeni *lj* > *j* u jugozapadnome dijelu Imotske krajine. Ta se značajka, međutim, od kraja Drugoga svjetskog rata sve više gubi pod utjecajem standardnoga jezika. Govoru Imotske krajine svojstvene su i sljedeće značajke: adrijatizam, odnosno prijelaz *m* u *n* na kraju riječi (npr. *Pod Grâdinōn pēcina*, *Pod Křčinōn dōlac*, *Pod stīnōn dōčić*); kratka množina (npr. *Pōdi*, *Stúpī*); stari oblici *D*, *L* i *I* množine (npr. *N* jd. *bùbrig*, *mòmak*, *opànak*, *vûk*; *DLI* mn. *bùbrizīn*, *mōncīn*, *opàncīn*, *vûcīn*); gubljenje samoglasnika na početku riječi ili afereza (npr. *nākō* < onako, *vâmo* < ovamo), u sredini riječi ili sinkopa (npr. *klikō* < koliko, *vlišnī* < ovolišni), na kraju riječi ili apokopa (npr. u infinitivu: *dōc*, *kòpat*, *òrat*, *rěc*, *znăt*); proteza (npr. protetsko *j*: *jřst* 'jesti'); umetanje samoglasnika unutar riječi ili epenteza. Za govor pribiokovskih naselja Zagvozda, Rastovca i Grabovca specifična je neutralizacija⁸, odnosno dokidanje razlike između glasova *č*

⁷ U radu foneme /ž/, /ʒ/, /x/, /ʎ/, /í/ ne donosimo uobičajenim dijalektološkim znakovima, nego ih bilježimo grafemima hrvatskoga standardnog jezika: *dž*, *đ*, *h*, *lj*, *nj*.

⁸ U Goričaju se može čuti zamjena glasova *č* i *ć*, *đ* i *dž*, osobito kod starijih stanovnika. U tome slučaju ne dolazi do neutralizacije glasova *č* i *ć* te *đ* i *dž* (kao što je to u ostalome dijelu Grabovca) niti se ti glasovi ostavaruju kao srednji glas (između *č* i *ć*, odnosno između *đ* i *dž*). Tako možemo čuti: *Sidaća* (< *Sidoča*), *Orljaća* (< *Orljača*), *Čavlūša* (< *Čavlūša*); *džava* (< *đava* < *đavao*), *kuća* (< *kuća*), *dočić* (< *dočić*); *Čòliči* (< *Čòličić*), *Antič* (< *Antić* < *Ante*) itd. Međutim, zbog školovanja i utjecaja medija te doseljavanja iz okolnih sela (uglavnom ženidbom), ta se jezična pojava sve više gubi. Neki od kazivača jednom će navedene glasove izgovoriti na jedan, a drugi put na drugi način. Jedan od razloga takvoga postupanja jest nastojanje da se približe standardnomu jeziku, kao i sram zbog

i *ć* te *dž* i *đ* (usp. Šimundić 2004: 11–14; Ćurković 2014: 54–56). Ikavski refleks jata očituje se, primjerice, u toponimima *Drinovac* (< *drin* ‘drijen’), *Liskovac* (< *liska* ‘lijeska’). Da je u Imotskoj krajini, odnosno na području istraživanome u ovome radu, u predosmanlijsko vrijeme prevladavalo čakavsko narječje, svjedoče toponimi poput *Pāsika*, *Jāglina*, *Mālin-drāga*, *Mějice* (usp. Šimundić 1989b: 452). Govor Imotske krajine ima četiri novoštokavska naglasaka, pri čemu su dugosilazni i dugouzlazni naglasci malo duži od standardnojezičnih (usp. Šimundić 2004: 17). Specifičan je i prijelaz *ol* u *o* »na kraju unutrašnjeg sloga: *stóca*, *kóca*, *stócon*, *kócon*« (Bošnjak Botica i Menac-Mihalić 2006: 35), npr. *N Mědōv Dòlac*, *G Mědova Dóca*, *D Mědovu Dócu* itd. Glas *h* može izostati, kao u primjeru *Mālo vrō* (< vrh), ili prijeći u *v*, kao u toponimu *Grāvīšće* (< *grāv* ‘grah’). Također, dolazi do promjena *f* > *p* i *f* > *v*. Primjerice: *Pilip* (< Filip), *prātar* (< fratar), što se odražava u toponimima *Pilipovā pžžina* i *Pratārskī klānac*; *Vráne* (< Frane < Franjo) u toponimu *Vrānčuša*. U riječima poput »jarebac i jarebak, rebac, rest (izrest, narest, uzrest)« pojavljuje se prijevojni lik *s e* (Lukežić 2003: 10), što se odražava u toponimima *Grēbīšće* i *Grēblje*, nastalima od apelativa *grēb* ‘grob’ i *grēblje* ‘groblje’. U govoru Imotske krajine »suglasnički skupovi *gl*, *kl* izgovaraju se *glj*, *klj* u riječima: *gljistina*, *gljizat*, *gljog*, *gljogina*, *gljogov* i *kljen*, *kljenovača*, *kljica*, *kljičav*, *kljišća*, *kljizat se*, *Kljis* i dr.« (Šimundić 1989a: 30), što se odražava u toponimu *Gljòginovac* (< *gljog* ‘glog’). Također, zasvjedočeno je »umetanje *i* u suglasničke skupine u posvojnim pridjevima: *tēletijī*, *dīčijī*, *bžžijī*, *křmetijī*, *kōzijī*, *krāvijī* i imenicama *prōsijāk*, *rōdijāk*, *nētijāk*« (Bošnjak Botica i Menac-Mihalić 2006: 35)⁹. Ta se značajka odražava u toponimima *Krāvijā glāva*, *Māgaretijā stōpica*¹⁰, *Pāsijī dōlac*, *Prāsetijī dōlac* i *Zēčijī dōlac*.

Ovdje smo spomenuli samo neke od dijalektnih značajki što ih sadržavaju toponimi iz prikupljenoga korpusa¹¹.

„krivoga” izgovora. Kazivač iz Goričaja svjedoči da su mu se u školi i vojsci rugali zbog izgovora, odnosno zamjene *č* i *ć*, te se trudio to izmijeniti. Pritom je u njegovu izgovoru došlo do neutralizacije spomenutih glasova. Opančani (Čaljkusići) koji su išli u Goričaj u školu kažu da su se stalno rugali učenicima iz Goričaja zbog njihova govora (*Skočila mačka na ćerin!*). Dva kazivača iz Opanaka ističu da u Goričaju primjećuju razliku u izgovoru između roditelja i djece. Pri bilježenju toponimskih likova iz Goričaja (i Grabovca) koji sadržavaju navedene glasove držali smo se uvriježenih značajki imotskoga govora, odnosno značajki govora jugozapadnoga ikavskog dijalekta (koja su u načelu jednaka onima u standardnome jeziku). Dakle, nismo bilježili ni neutralizaciju ni zamjenu spomenutih glasova, koje se kod kazivača pojavljuju nedosljedno.

⁹ O spomenutoj pojavi više vidi u Šimundić (1971: 138–139) te Lukežić (2003: 16).

¹⁰ Riječ je o kamenu na kojemu se nalazi udubljenje koje nalikuje na magareće stopalo.

¹¹ Uz referencije navedene u ovome poglavlju, za širi opis (zapadnoga) novoštokavskoga ikavskog dijalekta vidi u Lisac (2003: 50–76).

6. Ojkonimija sidočkoga podnožja

Za ovo područje, kao i za cijelu Dalmatinsku zagoru (pa i širi dinarski areal), specifična su zaselaka naselja, odnosno naselja raštrkanoga tipa s velikim brojem zaselaka koji su rodovski podijeljeni. Za dinarski areal karakteristični su patronimsko-zadružni ojkonimi na *-ići* (*-ovići*, *-evići*). Patronimsko-zadružna ojkonimija u Hrvatskoj je potvrđena već u 11. stoljeću, a posebno buja u 15. i 16. stoljeću, u vrijeme osmanlijskih osvajanja, velikih migracija i masovnih zaposjednuća terena. Općenito, u patrijarhalnim zajednicama naselja se imenuju po imenima ljudi, odnosno po imenu rodonačelnika, uglednoga starješine ili poglavara zadruge. Uz ojkonime tvorene sufiksima *-ići* (*-ovići*, *-evići*), u dinarskome području pojavljuju se i ojkonimi tvoreni sufiksima *-ane/-ani* te *-ci* (*-ovci*, *-evci*, *-inci*). Potonji su specifični za savsko-dravsko međurječje (Šimunović 1986: 30). U Istri je također velik broj ojkonima patronimskoga podrijetla (velik dio tamošnjega stanovništva doselio se iz šire unutrašnjosti te iz dinarskoga areala). Veća ili glavna naselja u dalmatinskome zaleđu uglavnom nemaju patronimsko-zadružno ime jer je riječ o naseljima koja imaju dugu povijest, odnosno nastala su prije velikih migracija. No, zaselci gotovo u pravilu nose ime prema začetniku ili starješini roda – ponekad se temelje na prezimenu, a ponekad na nadimku. Nadimak često postaje novo prezime¹². Primjerice, *Krcići* (prezime *Ančić*¹³) doseljavaju se u Grabovac vjerojatno iz Bosne krajem 17. i početkom 18. stoljeća. U strahu od osvete Osmanlija pred kojima su bježali, *Ančići* nazivaju svoj zaselak *Krcići*, možda i po prezimenu koje su prije nosili (Igić Munitić 2017: 54–55).

Ojkonimiju podnožja sjeveroistočnoga dijela brda Sidoča, odnosno opanačke strane, čine imena šest zaselaka („selā”) *Čaljkušićā: Lästale, Črkavice, Gāzići, Jānjići, Rāljevine/Rālji* (*Šimake, Bākrići, Bīkići*) te *Īvānovići*. Potonji zaselak ne nalazi se u podnožju Sidoča, već je smješten malo istočnije te je primjer kako je ime zaselka preuzeto kao prezime dijela njegovih stanovništva.¹⁴ Vrčić je mišljenja da je prezime *Čaljkušić* nastalo od *Čale* (*Čalići*). Čaljkušići su vjerojatno došli iz Hercegovine. U dokumentima se spominju kao *Čajkušići* i *Čaljušići* (usp. Vrčić 1980: 70). Prezime je moglo nastati od glagola *čajati* (glagol potvrđen kod starih hrvatskih pisaca) ‘očekivati, nadati se’ (usp. psl. *čajь ‘očekivanje’) (usp. ERHSJ I: 288; usp. Šimundić 1989b: 467). Sastavnica *-čaj* pojavljuje se kao druga sastavnica u nas potvrđenih složenih osobnih imena, npr. *Bratočaj, Desičaj, Dragočaj, Gostičaj, Ljutičaj, Njegočaj, Trebečaj, Vjeročaj* (usp. Šimundić 1989b: 467). Prema tome, prezime Čaljkušić vjerojatno je nastalo kraćenjem jednoga od navede-

¹² O promjeni prezimena u Imotskoj krajini vidi Vidović (2016: 53).

¹³ Nedaleko od *Krcića* nalazi se zaselak *Ančići*.

¹⁴ Manji broj stanovnika spomenutoga zaselka zadržao je prezime *Čaljkušić*, neki imaju dvostruko prezime – *Čaljkušić Ivanović*, a najviše je njih promijenilo prvotno prezime te se prezivaju po zaselku – *Ivanović*.

nih osobnih imena na drugu sastavnicu te daljnjim sufikslnim izvođenjem. Ako pretpostavimo da je u početku bilo osobno ime *Radočaj*, tijekom nastanka prezimena išao bi ovako: *Radočaj* > *Čaj* > *Čajko* > *Čajkuša* (Čajkova žena ili kći) > *Čajkušić* (netko Čajkušin) > *Čaljkušić*.

Slijedi kratak osvrt na imena zaselaka u Čaljkušićima. Ime *Lãstale* vjerojatno je motivirano imenicom *lãst*, koja se odnosi na ugodu i zadovoljstvo (prilog *lãsno* znači 'lagodno') (usp. Šamija 2004: 181–182). Slijedeći pučku etimologiju, Šimić (1993: 56), kao i mnogi drugi, smatra da je ime zaselka nastalo od imenice *vlastèle*, te ga tako i imenuje *Vlastele*.

Ime zaselka *Cřkavice* može imati više motivacija. Prema Šamiji (2004: 67) imenica *cřkavica* znači »1. bolest od koje stoka crkava; 2. *pren.* velika studen, velika hladnoća«; znači i slabu plaću (Šamija 2004: 67). Može značiti i 'crkotina ili strvina' (usp. ERHSJ I: 275), što bi upućivalo na pejorativno značenje.

Ime zaselka *Gãzići* vjerojatno je motivirano apleativom *gãzija* 'junak, heroj; razmetljivac, hvalisavac' (tur. *gazi* < arap. *ġãzĩ* < *ġazã* ratovati, osvojiti, napasti) (usp. HER 2002: 374; ERHSJ I: 557). Vrčić (2015: 163), nabrajajući zaselke Čaljkušića, među ostalima navodi zaselak *Asãnovići*. Tako su se nekada, prema dvojici kazivača, nazivali današnji *Mulani*, koji su danas dio Gazića.

U osnovi imena zaselka *Jãnjići* najvjerojatnije je žensko osobno ime *Jãnja*.

Glibota (2007: 98) smatra da je toponim *Raljčevina*, danas *Rãljevine* (*Rãlji*), antroponimnoga postanja, tj. dovodi ga u vezu s osobnim imenom *Rajko*. Šamija donosi nadimak *Rãlje*, čiji je nositelj osoba s velikim ustima (usp. Šamija 2004: 305). Ime bi moglo biti motivirano i imenicom *rãlj* 'motka za guranje drva u kladinu' (Šamija 2004: 305). Nije isključena ni motivacija prezimenom *Rajić* (ili *Rajič*), koje je potvrđeno na Lovreću (što je pokraćeno od nekadašnjega dužeg lika *Rajčević*; pokraćivanje se vjerojatno dogodilo u 18. stoljeću, a samo prezime motivirano je osobnim imenom *Radomir* ili *Radoslav* (usp. Vrčić 2015: 168; Vidović 2016: 55)). No, *Rãljevine* su ime mogle dobiti i po bunaru imena *Raljvnjak* (što nam potvrđuju neki kazivači). Prema Brozović Rončević, toponimi s korijenom *rãj* (na području Hrvatske te Bosne i Hercegovine) u značenju 'blato, kal ili voda u širemu smislu' najčešće su hidronimi (Brozović Rončević 1999: 32–33). *Rãljevine* čine tri manja podzaselka: *Šimake* (ime je vjerojatno motivirano muškim osobnim imenom Šimun), *Bãkrići* (*bakrać* 'bakreni kotao' < tur. *bakraç*; usp. obiteljski nadimak i toponim *Bakrać* u Makarskome primorju (Vidović 2012: 224)) i *Bikići* (prema predaji stanovnici su došli iz Župe Biokovske). *Rãljevine* graniče s Grabovcem, odnosno njegovim dijelom koji se naziva *Goričaj* (starije ime: *Gõrnjẽ sèlo*). Zanimljivo tumačenje postanka imena *Goričaj* daje Šimundić. Zaselak je, smatra Šimundić (1989b: 467), dobio ime prema osobnome imenu *Goričaj*, koje je nastalo od glagola *gorjeti* i korijenskoga morfema -*čaj*. Mišljenja smo da je u oj-

konimu *Goričaj* sadržan pridjev *gornji* jer je taj predio, kako smo već spomenuli, nekada nosio ime *Gôrnjē sèlo*.

U nastavku ćemo spomenuti imena zaselaka uza samu cestu koja jednim dijelom prati Sidoč te imena zaselaka od ceste prema Sidoču. Nakon *Raljevina* dolazi se u *Goričaj*. Ovdje najprije spominjemo zaselak *Kúsići*, koji je malo udaljeniji od podnožja Sidoča. Ime *Kúsići* može biti motivirano nadimkom *Kuso*, koji se daje malenoj osobi (usp. Vidović 2016: 56), ili pridjevima *kús*, *kúsast* ‘koji je bez repa’ ili ‘koji je srezana repa’ (Šamija 2004: 178), što bi tada bio pogrđan nadimak. Međutim, valja spomenuti da se u povijesnim dokumentima u Grabovcu spominje pleme *Kusoka*¹⁵ (vjerojatno starosjedioci u Grabovcu, koji će se poslije u raznim dokumentima pojavljivati kao *Kusići*). Idemo li dalje cestom prema središtu Grabovca, slijede *Cvitkovići* (< *Cvitko*). Jedan su dio Cvitkovića *Milínovići* (< *Milin* < *Mile* < *Miloslav*). Oni su potomci Milinovića koji je 1860. godine došao u Cvitkoviće iz Opanaka oženivši se i ostavši tu (usp. Vrčić 2015: 80). Slijede *Dûndići* (vjerojatno od *dundo* ‘stric, ujak’), potom *Čaljkušići*, koji su prema predaji i prema našim kazivačima došli iz *Čaljkušića*, odnosno Opanaka. Zatim dolaze *Čólići*. Ime zaselka nadimačke je motivacije: *čolo* < *čolak* ‘jednoruka osoba’ < tur. *çolak* (Vidović 2017: 592). Stanovnici *Čolića* prezimenom su *Mústapić* (ima ih na Lovreću), a prezime je motivirano osobnim imenom *Mustafa* (*f* > *p*). Nakon *Čólića* slijede *Băcestići*, koje nastanjuju stanovnici prezimena *Čikeš*, koji su (prema predaji) došli iz *Žeževice* (ondje postoji zaselak *Čikēši*). Slijedi središte Grabovca. Cestom od Grabovca prema Šestanovcu dolazi se u *Žeževicu*. U *Žeževici* su Sidoču bliži zaselci *Békavci* (< *békati* ‘blejati’) (na Lovreću nalazimo *Gornje* i *Donje Bekavce*), *Bôlčiči* (< *bôl*, *bôlan*), potom *Krívici* (< *kriv*), koji se nalaze uza sam Sidoč, a malo sjevernije jesu *Šárići* (*Šare* < *šaren*).

7. Klasifikacija toponima prema motivaciji

U ovome su poglavlju toponimi brda Sidoča i njegova podnožja klasificirani s obzirom na motivaciju. Osim općih obilježja svake skupine, posebno se objašnjavaju jezično zanimljivi i manje prozirni toponimi. Uza svaki toponim u zagradi stoji pokratak imena naselja u kojemu je potvrđen.

G = Grabovac

O = Opanci

Ž = Žeževica

Ako su u dvama naseljima potvrđena dva jednaka toponima, pokrate odvajamo zarezom (npr. G, O). Ako se imenovani referent proteže kroz dva naselja, između pokrataka bilježimo kosu crtu. (npr. G/O).

¹⁵ Motivacija plemenskoga imena nepoznata nam je.

7.1. Toponimi motivirani geomorfološkim značajkama zemljopisnoga objekta

7.1.1. Zemljopisni nazivi u toponimiji

7.1.1.1. Toponimijski apelativi

Brlog (O), *Bûs* (O), *Dràga* (O, Ž), *Grīža* (O), *Jàma* (Ž), *Kòsa* (Ž), *Lèdina* (Ž), *Lìvodica* (O), *Lòkva* (Ž), *Òmār* (O), *Pèćina* (Ž), *Pòtok* (O), *Samògrad/Sùrdupa* (G), *Stràna* (G), *Stùbā* (Ž), *Stùp* (O, Ž), *Stùpi* (G, Ž), *Úmac* (G)

U ovu skupinu toponima uvršteni su oni nastali onimizacijom apelativa koji se odnose na morfološke oblike krajolika. Gotovo su svi idioglotskoga podrijetla: *draga*, *potok*, *livodica*, *pećina*, *jama*, *lokva*, (*h*)*umac*. Toponim *Úmac* motiviran je apelativom (*h*)*umac*, koji označava ‘istaknutu uzvisinu’, kao i ‘brijeg prekriven travom’ (usp. Vidović 2011: 224). Apelativ *sùrdup* jest turcizam, a znači ‘klanac, sutjeska, jaruga, provalija između dvaju brda’ (usp. Klaić 1978: 1282; Vidović 2010: 283). Ovdje je riječ o referentu, odnosno kamenoj provaliji u obliku elipse smještenoj s jugoistočne strane brda Sidoča, nedaleko od vrha, koja je vjerojatno nastala samourušavanjem. Pojavljuju se dva toponimska lika: *Sùrdupa* (Grabovac i Žeževica) i *Samògrad* (Opanci), što dolazi od apelativa *samògrad* ‘oštra uzvisina okružena dolinama’ (Vidović 2017: 573), a može označavati i mjesto nastalo samourušavanjem. U Vojvodini, Baranji i Bačkoj potvrđen je hungarizam *surduk* (< mađ. *szurdok*) ‘provalija, klanac’ (Brozović Rončević 2003: 11). Mišljenja smo da je ovdje ipak riječ o turcizmu. Apelativ *livada*, koji je postao dio hrvatskoga standarda, grčkog je podrijetla, a znači ‘polje, sjenokoša’ (balkanski grecizam, srgr. i ngr. *Λιβάδιον*) (Brozović Rončević 2003: 8; ERHSJ II: 310). U imotsko-bekijskome govoru taj apelativ glasi *livoda*¹⁶ (usp. Šamija 2004: 186; Matasović i dr. 2016: 560), dok je oblik *livodica* nastao sufiksalsnom tvorbom (umanjenica). Apelativ *òmār*¹⁷ znači ‘gaj, dubrava, manja crnogorična šuma’ (Anić 2003: 936). Riječ dolazi od turskoga *orman* ‘šuma’. U nas je potvrđen i apelativ *orman* ‘šuma, brdska šuma’ (Klaić 1978: 983). Apelativ *kòsa* znači ‘padina brda, strana’ (usp. Vidović 2017: 556).

7.1.1.2. Toponimijske metafore

Bùbrigi (G), *Dvòvrata* (O), *Grļjak* (O), *Júrīn kùk* (O), *Kobiljača* (Ž), *Kòlovrat* (O), *Kòšara* (Ž), *Kùba* (O), *Lèbrine* (O), *Lonjčàvice* (G), *Rèbra* (G), *Svřdlin* (O), *Zàpatak* (O), *Zàzubak* (O)

¹⁶ Dva kazivača navode nam izraz: *Pusti vodu niz livodu!*, što bi značilo neka se pusti da stvari idu svojim tijekom.

¹⁷ Moguće da je ovaj lik nastao zbog homonimije riječi *orman* ‘šuma’ i ‘ormar’. U tome slučaju došlo je do metateze *r* i *n*, a potom i do ispadanja nazala *n* u suglasničkome nizu *nm* (*omar* < *onmar* < *orman*).

Toponimi iz ove skupine često slikovito predočuju morfološki izgled krajolika. Izvori metaforizacije uglavnom su razni predmeti (kućanski, obrtnički, ratarški, stočarski) i dijelovi ljudskoga tijela (kuk, zub, rebro, bubreg). Tako apelativ *zub* i *bubreg* označavaju nešto izbočeno, istureno, šiljasto. Među toponimima motiviranim nazivima ljudskoga tijela česti su oni u kojima se odrazio apelativ *rebro* (*lebro*). U toponimu *Lèbrine* dolazi do disimilacije distantnih sonanata unutar riječi: $r - l > l - r$ (usp. Lukežić 2003: 17). Toponim *Kòlovrāt* nastao je onimizacijom apelativa *kolovrat* ‘mlinsko kolo’ te je metafora izgleda terena. Može značiti i ‘vir’ ili ‘vrtlog’, što bi se odnosilo na značajku imenovanoga lokaliteta (usp. Vidović 2012: 213). U toponimu *Gr̂ljak* nalazimo odraz apelativa *grlič* (ili *grljak*) ‘suženi dio boce’ (usp. Vidović 2017: 558). Nazivima predmeta iz svakodnevne uporabe motivirani su toponimi *Kòšara*¹⁸, *Svr̂dlin*, *Zàpatak*. Toponim *Svr̂dlin* motiviran je imenicom *svr̂dā* ‘svrdlo’ (usp. Šamija 2004: 347). Toponim *Zàpatak* nastao je onimizacijom apelativa *zàpatak* ‘klin’ (usp. ERHSJ II: 619). Toponim *Kùba* motiviran je apelativom *kùba* (< tur. *kubbe* ‘kupola ili svod’; Klaić 1978: 762). Toponim *Lonjčavice* dovodi se u vezu s apelativom *lōnac*, koji, uz ostalo, znači »udubljenje u zemlji koje nastaje mehaničkim djelovanjem vode potoka« (Anić 2003: 695).

7.1.2. Toponimi motivirani smještajem zemljopisnoga objekta, oblikom i izgledom tla ili vode

7.1.2.1. Toponimi motivirani smještajem zemljopisnoga objekta

Čèlinke (G), *Krājnja gréda* (G), *Nūgā* (Ž), *Pòložina* (G, O), *Pr̂grada* (G), *Pr̂vā Bācestina pāsika* (G/O), *Sr̂dnjī Kòsovac* (O), *Sr̂dnjī pūt* (O), *Sr̂dnjī vrtā* (O)

Toponim *Čèlinke* upućuje na izloženost imenovanoga područja Suncu, dok se *Nūgā* odnosi na *kut*, odnosno smještaj imenovanoga referenta u kutu, u zakutku Sidoča. Često toponimi u svojem izrazu sadržavaju redni broj (*prvi/prva*, *drugi/druga*, *treći/treća*) te pridjev *srednji* (*sridnji*), što ovisi o referentnoj točki od koje se imenovani referenti gledaju i broje.

7.1.2.2. Toponimi motivirani oblikom i površinskim svojstvima tla (izravni i metaforični)

Bābīn dūb (G), *Cèrove rūpe* (O), *Crnòvro* (G), *Čulínovica* (O), *Dèbelā drāga* (Ž), *Dèbelī dūb* (Ž), *Dèbelī dūbovi* (Ž), *Dūbokā pāsika* (G), *Dūbokī dōlac* (G), *Dūgā n̂jiva* (O), *Dūgā tōrina* (Ž), *Dūgē n̂jive* (O), *Dūgī dōci* (Ž), *Dūgī vrtā* (O), *Glāsīnac* (Ž), *Golòšavača* (Ž), *Gréda* (G, O), *Krīvā ògrada* (Ž), *Krīvī dōlac* (O), *Krīvī jāsēn* (G), *Mālā bōvanja* (G), *Mřkā křčina* (O), *Mřkī kāmēn* (G), *Òkrūglī dōlac* (O), *Pèriguz* (O), *Pròvališće* (G), *Pūcorēp* (G), *Rāvnā vlāka* (G), *Rūnjavī*

¹⁸ Uz ovaj toponim veže se zanimljiva priča. Gledan iz daljine, referent imena *Kòšara* podsjeća na slovo *u*, čije obrise čini kamenje, te ga je u bivšoj državi, SFR Jugoslaviji, mjesna vlast htjela srušiti jer podsjeća na ustaški simbol, no na kraju ipak to nije učinila.

dòlac (O), *Rùnjavā rūpa* (O), *Rúpa* (G), *Rüpe* (O), *Šīrokā pāsika* (O), *Tèpura* (G), *Ūškā pāsika* (O), *Vèlikē stīne* (O), *Vrânjī dúb* (Ž), *Žīlavī dóčić* (O)¹⁹

U ovoj skupini toponimi su uglavnom pridjevskoga postanja. Njima se opisuje fizički izgled imenovanoga referenta: *debeo* 'širok', *dug*, *dubok*, *gol* 'bez biljnoga pokrova', *lis* 'gladak', *tanak* 'uzak', *okrugao*, *ravan*, *mrk* 'obrastao crnogoricom', *crn* i *vran* 'taman, zaklonjen od Sunca', *kriv* 'lijevi, nepogodan za obradu' (usp. Vidović 2010: 308; 2011: 547; 2017: 562). U toponimu *Bābin dúb* prva sastavnica (*baba*) vjerojatno označava veliki kamen ili hridinu (usp. Vidović 2010: 307). Druga je sastavnica toponima *Mālā bōvanja* apelativ *bovan* (*bovanica*), riječ turskoga podrijetla koja označava »kamen pogodan za bacanje jednom rukom (0,5 – 1 kg)« (Šamija 2004: 52), a može značiti i 'balvan' (usp. Vidović 2008c: 438). U toponimu *Tèpura* odražava se apelativ *tèpe* (tur. *tepe*), koji znači »vrh, vršak; brežuljak, brdašce, uzvisina« (Klaić 1978: 1341). Toponim *Crnòvro* sastavljen je pridjeva *crn* i imenice *vřo* 'vrh'. Gubljenjem *h* i dodavanjem *o* imenica *vřo* postala je srednjega roda. Osim u Grabovcu, isti toponim zabilježen je u Postranju, također u Imotskoj krajini (usp. Šimundić 1989b: 460–461). Prva je sastavnica dvorječnih toponima *Rùnjavī dòlac* i *Rùnjavā rūpa* pridjev *rùnjav* 'dlakav', koji vjerojatno upućuje na gusto raslinje. Toponim *Rúpa*²⁰ motiviran je izgledom terena – njime se imenuje manji lokalitet koji je udubljen u odnosu na okolni teren. Toponimom *Rüpe* (< *rupa*) imenuje se oveći predio koji nije pogodan za obrađivanje. Apelativ *rupa*, između ostaloga, znači »slabo mjesto u nekoj cjelini, sistemu« (Anić 2003: 1356).

7.1.2.3. Toponimi motivirani sastavom i značajkama tla ili vode

7.1.2.3.1. Toponimi motivirani sastavom i značajkama tla

Bīlā vlāka (Ž), *Bilaje* (Ž), *Bòlčiča-krūg* (Ž), *Crljenē stīne* (G), *Crvenā lāstva* (O), *Čeròpasika* (Ž), *Drinovā plòča* (G), *Glāsinac* (Ž), *Gnjīlavā rūpa* (O), *Gnjīlavī dòlac* (O), *Gréda* (G, O), *Grīža* (O), *Kāmē* (Ž), *Kamènčice* (Ž), *Kičer* (O), *Křš* (Ž), *Křšelj* (O), *Křšnā tòrina* (Ž), *Ljúta* (G), *Mèkī dóčić* (G), *Mèkē dòline* (G), *Pilipovā přžina* (O), *Prdènjāk* (G, O), *Stúp* (Ž), *Stúpi* (Ž), *Šīmakovā pòla* (O), *Vrânjī dúb* (Ž), *Žèževačkā ljút* (Ž)

Dio toponima iz ove skupine pridjevskoga je postanja. Pridjevi *bijel* i *crn* mogu upućivati na izloženost imenovanoga referenta Suncu ili zaklonjenost od njega. Oba se pridjeva mogu odnositi i na zemlju, a *crn* i na crnogoricu. Toponim *Bilaje* vjerojatno je motiviran bijelom zemljom. Pridjev *crljen/crven* upućuje na to da su određeni predjeli s crvenom bojom nastali od voda koje su bogate mineralima (usp. Vidović 2012: 13), no može upućivati i na boju zemlje. Tako je toponim

¹⁹ Ovaj se toponim spominje i u pjesmi: *U ulici kraj Žilavog doca / dade Mara Luci komad koca. / Eto, Luce, pa se sutra misli / kako kesa niz guzicu visi.*

²⁰ Dugouzlaznim naglaskom ističe se objekt manje veličine, kao u primjeru *kúća* 'manja kuća'.

Čeròpasika sastavljen od imenica *čerín* (*čerjen*) i *pasika* (koju ćemo poslije spomenuti). Šimundić (1989b: 462) piše: »U Imotskoj krajini im. *čerénj* označuje cijeli potkrovní prostor u kuhinji (upravo kužini) iznad ognjišta. Čeren je uvijek crn od dima i čađe. Osob. ime Čerinj motivirano je tamnom puti njegova nositelja kano što su primjerice Crnevit, Crnoglav, Crnomir, Crnoslav i dr.«. Stoga sastavnica *čer-* u toponimu *Čeròpasika* upućuje na crnu boju zemlje, odnosno na crnicu.

Najveći broj toponima iz ove skupine temelji se na nazivima za razne vrste stijena. U njihovoj strukturi pojavljuju se apelativi *greda*, *gríža* (< *gríža* 'litica' < dalm. *grediú*), *kamen*, *kičer* 'izbočena stijena', *krug* 'grumen, kamen', *ljut* 'ljutit, oštar', *ploča* 'obla i glatka stijena', *pola* 'ravna stijena', *stina* 'stijena', *stup* 'hrid' (usp. Brozović Rončević 1999: 23; Vidović 2017: 563). Riječi *kičer* i *gríža* nisu do kraja etimološki razjašnjene. Prema Klaiću, *kičer* je 'isturena stijena ili kuk u planini' (usp. Klaić 1978: 686). Toponimom *Kičer* u Sidoču imenuje se stjenovit predio oko 250 m dužine. Prema Skoku (ERHSJ I: 620–621), *gríža* (od koje je nastao toponim *Gríža*) predromanska je riječ, a znači 'kamen koji je hrapav, oštar i koji strši iz mora'. Stranoga je podrijetla i apelativ *ploča*, koji »označuje kvadratni kamen te se izvodi od grč. *πλαξ, πλακός* 'zamka za ptice'. Navedeni je grčki apelativ u hrvatski jezik ušao dalmatskim posredništvom« (Vidović 2013: 9).

U ovoj su skupini i toponimi temeljeni na apelativima koji upućuju na sastav tla. Apelativ *gnjila* (< psl. *glinal/**gnil-*) odnosi se na plodno tlo (usp. Vidović 2008c: 438), dok se apelativ *pržina* odnosi na pjeskovito tlo. Prva sastavnica toponima *Měkī dóćić* i *Měkē dòline* dovodi se u vezu s apelativom *mekota* 'preorana zemlja' (usp. Šamija 2004: 198; Vidović 2008b: 138). U ovu skupinu toponima ubrojili smo i toponime onomatopejskoga postanja: *Prđénjak* (< *prđjeti*), *Glàsinac* (< *glasan*).

7.1.2.3.2. Toponimi motivirani vodom, vlažnim tlom i blatom

Břlog (O), *Cvřtkova lůžina* (G), *Kljůč* (Ž), *Kóčina* (Ž), *Mālā lůžina* (O), *Mòčarník* (G, O), *Mòčina kāménica* (G), *Òkapina* (Ž), *Piščēt* (Ž), *Piščētíć* (O, Ž), *Pojěnik* (Ž), *Pòtočine* (G), *Pòtok* (O), *Smřdelj / Křcín bunārić* (G), *Splivorina* (O), *Studénac* (G), *Vělikā lůžina* (O), *Vòden dòlac* (G)

Iako na ovome području nema izvora žive vode, dio toponima motiviran je vodom (skupljenom kišnicom u bunarima i lokvama ili privremenim potocima), vlažnom zemljom i blatištima. Riječ *brlog* (< psl. *brlogь) najčešće se odnosi na stanište divljih životinja, no također znači 'kaljužu ili blato' (usp. Brozović Rončević 1999: 8). Referent toponima *Břlog* jest bunar. Da se apelativom *brlog* imenuju bunari, pokazuju i imena dvaju bunara koji se nalaze u *Petričevića-staji*, također na Lovreću, a zovu se *Stari Břlog* i *Kruški Břlog* (usp. Vrčić 1980: 105). Česta sastavnica u dvorječnim toponimima (uglavnom antroponimnoga postanja) jest apelativ *bùnār* »'duboka jama iz koje se vadi podzemna voda' < tur. bunar, pu-

nar« (Brozović Rončević 2003: 10). Toponimi *Mòčarnik* i *Mòčina kàmenica* motivirani su apelativom *moča* (< psl. *moča), koji znači ‘mokrinu, vlagu, vlažno ili osojno zemljište, kalno vrelo; močvaru ili vlažno mjesto općenito’ (usp. Brozović Rončević 1999: 24; Vidović 2012: 211). Toponimi *Piščet* i *Piščetić* motivirani su apelativom *pišteľ*²¹, koji se dovodi u vezu s pištanjem vode. Apelativom *ključ* često su motivirani razni hidronimi (imena studenaca, potoka, izvora itd.). U općemu leksiku potvrđen je i glagol *ključati* ‘vreti’ (usp. Bezlaj II: 43). Slično značenje donosi i Vidović (2017: 571): »*ključ* ‘mjesto na kojemu voda izvireći ključa’«. Apelativ na kojemu se temelji toponim *Splivorina* označava »‘vodeni nanos zemlje i pijeska’« (Šamija 2004: 335) ili, općenito, mjesto gdje se slijeva i/ili nakuplja voda. Ovdje spominjemo jedan toponim antroponimnoga postanja i dva odnosna toponima, koji sadržavaju sastavnicu *lůžina* – *Cvřtkova lůžina*, *Màlā lůžina* i *Vělikā lůžina*. Imenica *lůžina* može biti izvedena iz imenice *lůg* ‘pepeo’, no vjerojatnije je da je izvedena iz apelativa *lůg* ‘vlažno tlo, močvara’, odnosno od *lůža* ‘bara, lokva’ (usp. Matasović i dr. 2016: 568, 572). Na blato ili blatište upućuje toponim *Kóčina*, motiviran imenicom *kal* (usp. Vidović 2017: 556). Toponim *Smřdelj* nastao je onimizacijom apelativa *smřdelj* »vrelo u baruštini« (Anić 2003: 1438). Druga sastavnica toponima *Křcřn bunārić* upućuje na vrstu referenta te na toponimij-sku kategoriju (hidronim).

7.1.3. Toponimi motivirani položajem zemljopisnoga objekta ili odnosom prema drugim toponimima

Dóčić kòd Jamicē (O), *Dóčić vřš Pāsikā* (O), *Dóčići pòd kučōn* (O), *Dóla kod Tádića kůcā* (G), *Dōnjā strāna* (O), *Dōnjī Střpānōv vřtā* (O), *Drāžica* (O), *Drāžice* (G), *Důbokī dōlac* (O), *Gōrnjā strāna* (O), *Gōrnjā Vřtlina* (G), *Gōrnjī Střpānōv vřtā* (O), *Gōrnjī vřtā* (O), *Grādac* (G), *Jāmica* (O), *Jamūtina* (Ž), *Mālā Grādina* / *Mālā kůla* (G), *Mālā Jāglina* (O), *Mālā jāma*²² (Ž), *Mālā Krivůša* (O), *Mālā kůla* (G), *Mālā lůžina* (O), *Mālā pāsika* (O), *Mālā pėcina* (G), *Mālā tōrina* (O), *Mālā vláčuga* (O), *Mālā Vřbina* (Ž), *Mālī Bůkovac* (O), *Mālī Grādac* (G), *Mālī Jābukovac* (O), *Mālī Kōsovac* (O), *Mālī Lisinovac* (O), *Mālī Prdėnjak* (G), *Mālī Rōvanj* (O), *Mālī Svřdlin* (O), *Mālī Třbotōr* (Ž), *Mālī vřtā* (O), *Mālī Zāpatak* (O), *Mālō Grāvřšće* (O), *Mālō Střnřšće* (O), *Mālō vřo* (G/O/Ž), *Nđvā Novina* (O), *Piščetić* (O, Ž), *Pod Grādinōn pėcina* (O), *Pod Křcřnōn dōlac* (O), *Pòd Lokvōn dōlac* (O), *Pod pōnoron* (O), *Pod pōnoron lāstva* (O), *Pod stínōn dóčić* (O), *Pod Vřbicōn dōlac* (O), *Pòdbuzovac* (G), *Pòdine* (Ž), *Podvinogrād*

²¹ Iako taj apelativ u većini slučajeva ima odraza u hidronimiji, nisu isključene ni druge mogućnosti. Osim *pištanjem* (vode), toponimi s takvim ili sličnim likom mogu biti motivirani npr. imenicama *pijesak* i *pištavac* (vrsta ptice) (usp. Brozović Rončević 1999: 39).

²² Tu se nalazi nekoliko pećina i okolo njih veliki otvor rubom kojega se dva puta u godini, u čast Velike Gospe i Dana državnosti, pali *prōsvit* (< prosvijetliti). Pale se luče u obliku slova O i M, što znači *O, Marijo*, te se puštaju u zrak.

(G), *Posrànac* (O), *Pòtočine* (G), *Pòtok za Gràdinōn* (O), *Prìgrada* (Ž), *Prìtorci* (Ž), *Přvā Bācestina pāsika* (G), *Rupètina* (G), *Rùpica* (G), *Sřrdnjī Kòsovac* (O), *Sřrdnjī pùt* (G), *Sřrdnjī vřtā* (O), *Stārā Novina* (O), *Stārī vinogrād* (O), *Stārī vřtā* (O), *Stārō gúvno* (O), *Širokā pāsika* (O), *Tr̥botōrić* (O, Ž), *Ūskā pāsika* (O), *Vèlikā drāga* (G), *Vèlikā Grādina* (O), *Vèlikā Jāglina* (O), *Vèlikā Krivuša* (O), *Vèlikā kùla* (G), *Vèlikā lūžina* (O), *Vèlikā tōrina* (O), *Vèlikā Vřbina* (Ž), *Vèlikē stīne* (O), *Vèlikī Búkovac* (O), *Vèlikī dōci* (O), *Vèlikī Grādac* (G), *Vèlikī Jābukovac* (O), *Vèlikī kāmēn* (O), *Vèlikī Kòsovac* (O), *Vèlikī Prdènjak* (O), *Vèlikī Ròvānj* (O), *Vèlikī Svřdlin* (O), *Vèlikī Tr̥botōr* (Ž), *Vèlikī vřtā* (O), *Vèlikī Zàpatak* (O), *Vèlikō Grāvīšće* (O), *Vèlikō Str̥nišće* (O), *Vèlikō vřō* (G/O/Ž), *Vřtā za gúvnon* (O), *Za Břlogon pèćina* (O), *Za Gràdinōn dōlac* (O), *Za Gràdinōn pèćina* (O), *Za Vřbicōn dōlac* (O), *Zāvrtline* (G), *Zazubak* (O)

U ovu skupinu svrstavamo toponime koji se nalaze u određenome odnosu s drugim toponimima i raznim objektima. Toponimi su različite strukture: jedno-riječni, dvorječni, trorječni i višerječni. Jednorječni toponimi najčešće sadržavaju prefikse nastale od prijedloga: *pod-* i *za-* (npr. *Pòdbuzovac*, *Zāvrtline*) te sufikse poput *-ica*, *-ina* (npr. *Jāmica*, *Jamùtina*), koji upućuju na razliku u veličini ili važnosti imenovanoga referenta. No, nije nužno da potonji toponimi odražavaju isključivo odnos. Korištenje deminutiva i augmentativa često je u onimiji motivirano i samim fizičkim značajkama referenta. Dvorječni toponimi sastoje se uglavnom od pridjeva i imenice, a odnos između toponima (odnosno njima imenovanim referentima) izražava se antonimnim pridjevima: *mali* – *veliki* (kvalitativni odnos), *donji* – *gornji* (prostorni odnos), *stari* – *novi* (vremenski odnos). Također, ima toponima čija „opreka”, odnosno antonimna sastavnica, nije potvrđena. Veliko početno slovo druge riječi toponimske sintagme u dvorječnome ili višerječnome toponimu upućuje na postojanje toponima kojim su motivirani ovi odnosni ili antonimni toponimi.

Zbog zanimljivosti toponimskoga lika ovdje izdvajamo toponim *Posrànac*, koji je vjerojatno nastao od oblika *Podstrānac* ‘koji je pod stranom’.

7.1.4. Toponimi motivirani nazivima biljaka, biljnih zajednica i drugim biljnim nazivima

Baróvnice (G), *Búkovac* (O), *Cèrove rùpe* (O), *Drinovac* (G), *Drinova plōča* (G), *Dùbrava* (Ž), *Dùgā dùbrava* (G), *Gljòginovac* (Ž), *Grābovica* (G), *Jābukovac* (O), *Jāglina*²³ (O), *Jāsēn* (Ž), *Jasēnova rùpa* (Ž), *Kēn* (G), *Kupùnjavica* (Ž), *Krūškovac* (O), *Liskovac* (O), *Mlično* (G), *Pèlin pòd* (G), *Sīlinjak* (O), *Tilov dōlac* (Ž), *Tilova kōsa* (Ž), *Trstēnica* (G), *Vřbica* (O), *Vřbina* (Ž), *Zòvnjača* (Ž)

U ovoj skupini toponima izvor motivacije razne su vrste biljaka koje rastu (ili

²³ Šimundić spominje *Šimunovu jaglinu*, toponimsku sintagmu koja našim kazivačima nije poznata (usp. Šimundić 1989a: 30).

su rasle) na određenome lokalitetu. U nastavku ćemo se osvrnuti na manje prozirne toponimske likove. Toponim *Bòstanić* motiviran je apelativom *bostan*, koji prema Šamiji znači: »a. zajednički naziv za lubenice i dinje, b. vrt zasađen bostanom« (2004: 52). Toponim *Zòvnjača* dovodi se u vezu s apelativima *zòva* ‘bazga’ (*Sambucus nigra*) te *zòvina*²⁴, koji se odnose na bazgovinu ili zovovo drvo (usp. Anić 2003: 1848; Šamija 2004: 436). U toponimu *Liskovac* odrazio se apelativ *liška* ‘lijeska, šiblj e i grm (*Corylus avellana*) iz porodice breza (*Betulaceae*)’. Jedan kazivač potvrđuje da je na tome mjestu brao lješnjake. Ojkonim istoga lika, *Liskovac*²⁵, potvrđen je i u Bosni i Hercegovini. Jezično zanimljiv jest toponim *Jāglina*²⁶, čija etimologija nije do kraja razjašnjena²⁷. Toponim je vjerojatno motiviran nazivom biljke iz porodice *Primulae* (jaglac, jaglica, jaglika, jaglikovina), koja je rasla na tome zemljištu. Da je toponim stariji od ovdašnjega stanovništva, govori i činjenica da se izgovara *Jaglina*, a ne *Jagljina*, što je inače slučaj u riječima sa suglasničkim skupinama *gl* i *kl*, kako smo već prethodno spomenuli (usp. Šimundić 1989a: 29–32; ERHSJ I: 745–746). Toponim *Mlično* motiviran je apelativom *mlič* ‘biljni sok koji nalikuje na mlijeko’. Iz toga i pridjev *mličan* ‘koji ima mlijeka’, a postoji i *mličika*, biljka koja sadržava mliječni sok (Šamija 2004: 203). Toponim *Šilinjak* dovodi se u vezu s apelativima *šilj* ‘raskovnik’ i *šiljevina* ‘bedrenika’. Biljke *rāškōvnik* (*Laserpitium siler*; drugi nazivi: *gladac*, *silj*) i *bedrēnika* (*Pimpinella saxifraga*; drugi nazivi: *komoračica*, *siljevina*, *pimpinela*, *jareća trava*) iz porodice su štitarki (*Umbelliferae*) (usp. Anić 2003: 66, 1285, 1398). Iz toponima *Baròvnice* vjerojatno se može iščitati naziv biljke *borovnice* (*Vaccinium myrtillus*, iz porodice *Ericaceae*), no može upućivati i na barovito tlo²⁸. Toponimi *Tilov dōlac* i *Tilova kōsa* motivirani su imenicom *tilovina* (drugi nazivi *tila*, *zanovijet*; *Petteria ramentacea*, *Laburnum ramentaceum*) ‘listopadni grm iz porodice mahunarki (leptirnjača)’, a ta biljka raste u submediteranskome području, pa tako i na području Dalmatinske zagore (usp. HE s. v. *tilovina*; HL s. v. *tilovina*).

7.1.5. Toponimi motivirani nazivima životinja

Ćukovac (O), *Gavrānika*/*Golūbinka* (G), *Kobiljača* (Ž), *Kōsovac* (O), *Krāvarice* (O), *Krāvijā glāva* (O), *Krpuša* (O), *Lisinka* (G), *Lisinovac* (O), *Māgaretijā*

²⁴ Anić (2003: 1848) i Šamija (2004: 436) bilježe tu riječ s dugouzlaznim naglaskom na prvome slogu – *zòvina*. Međutim, kazivači ju izgovaraju *zòvina*, te ju i mi tako bilježimo.

²⁵ Postoji i apelativ *liška*, koji može značiti pticu močvarnicu (*Fulica atra*) ili prepredenu, lukavu i primitivnu osobu (Anić 2003: 685, 690). Usp. i »liška ‘dvoličnjak, ulizica’« (Šamija 2004: 186).

²⁶ Na Lovreću, točnije u Opancima, kod zaselka Bendići postoji lokalitet kojemu je nadjenut toponim *Pòd jaglinan* / *Pòd jaglinon*. U govoru je ovoga kraja »u imenica a-osnova u dat., lok. i instr. množine morfem -am/ -an/ -on pa odatle i razlika u svršetku naziva« (Šimundić 1989a: 30).

²⁷ Zanimljivo je da su se na tome lokalitetu vadili *ljaljci*. *Ljāljak* je podzemna jestiva gljiva (ERHSJ II: 334). Kazivači tu riječ izgovaraju *ljāljak*.

²⁸ Na tome je mjestu zasađena borova šuma te je pitanje je li nekad tu bilo barovito tlo.

stòpica (Ž), *Òrljača* (G), *Pàsijī dòlac* (O), *Pràsetijī dòlac* (O), *Zècijī dòlac* (Ž)

Osvrnut ćemo se na tri jezično zanimljiva toponimska lika. U toponimu *Krpuša* odražava se dijalektni apelativ *křpuša* ‘krpelj’, koji može imati i preneseno značenje ‘čovjek koji živi na tuđi račun’ (usp. Šamija 2004: 173). Strmi i visoki vrhunci često dobivaju imena motivirana apelativom *òrao*. U našoj građi potvrđen je oronim *Òrljača*. Nije isključena ni njegova moguća povezanost s glagolom *òrljat* ‘grmjeti, tutnjati’ ili imenicom *òrljava*, *òrljavina* ‘grmljavina, tutnjava’ (usp. Šamija 2004: 240). Toponim *Kobiljača*²⁹ svrstali smo u ovu skupinu pretpostavljajući njegovo postanje od apelativa *kòbila*, no može biti motiviran i apelativom *kobíljak* ‘sedlo’. Prihvatimo li potonje tumačenje, trebalo bi ga uvrstiti u skupinu toponimijskih metafora (usp. Vidović 2013: 16).

7.2. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

7.2.1. Toponimi motivirani nazivima izgrađenih objekata

7.2.1.1. Toponimi motivirani nazivima kulturno-povijesnih i obrambeno-vojnih objekata

Bandùrica (Ž), *Grádac* (G), *Kúla Gràdina* / *Kúla* / *Gràdina* / *Vèlikā Gràdina* / *Vèlikā Kúla* (O), *Kvàrtīr* (G), *Mâlā Gràdina* (G), *Sèline* (G), *Třbotōr* (Ž), *Zidīne* (G)

Spomenuli smo da na području o kojemu pišemo postoji kontinuitet naseljenosti od prapovijesti do današnjega dana. Mnogim se toponimima imenuju gradine i gomile. Riječ *gradina* u sebi sadržava korijen *grad*, koji se odnosi na utvrđena zdanja. Ilirske utvrde (a poslije i rimske) nazivaju se slavenskim apelativom *gradina*, dok se za srednjovjekovne (hrvatske) utvrde rabi slavenski naziv *grad* (deminutiv *gradac*). Najmlađe su utvrde iz vremena osmanlijske vlasti – one imaju imena s apelativnom sastavnicom *kula* (Vidović 2013: 19). U popisu toponima ove skupine uočava se čak pet imena kojima se imenuje isti referent – *Kúla Gràdina* / *Kúla* / *Gràdina* / *Vèlikā Gràdina* / *Vèlikā Kúla*³⁰. Pritom je zanimljivo da se dvo-riječno ime *Kúla Gràdina* sastoji od istoznačnih apelativa slavenskoga i turskoga podrijetla. Na Lovreću (Opancima) zabilježen je toponim *Kúla*, koji je motiviran kulom Mehe Granića, odnosno Urum-begovom kulom, a obuhvaća zaselke Olujići, Dumančići i Kasumi (usp. Šamija 2004: 176). Od manje prozirnih toponima spominjemo *Kvàrtīr*. Prema HER-u (2002: 650), riječ *kvàrtīr* dolazi od francuske rije-

²⁹ U narodu živi legenda da je na tome mjestu bio izvor koji su mještani zatrpali da bi spriječili naseljavanje Osmanlija.

³⁰ Toponime *Vèlikā Gràdina* i *Vèlikā Kúla* rabe stanovnici Goričaja (Grabovac). Naime, ondje postoji i manja gradina koju zovu *Mâlā Gràdina* / *Mâlā Kúla*, dakle imenima s antonimnom početnom sastavnicom.

či *quartier* ‘stan ili vojnički logor’. Šamija (2004: 179) riječi *kvartir*³¹ (za koju kaže da je francuskoga podrijetla) navodi značenje ‘(po)granična stražarnica ili vojnički tabor’. Prema Vidoviću (2017: 573), *kvartir* dolazi od talijanskoga izraza *quartiere sanitario*, a označava ‘poljsku vojnu bolnicu’. Poznato je da su se u ovim krajevima izmjenjivale razne vojske i vladari. Toponim *Kvårtir* mogao je nastati u vrijeme vladavine Mlečana ili Napoleona. Još jedan toponim koji upućuje na vojni ili stražarski objekt jest *Bandùrica*. On se dovodi u vezu s imenicom *bàndūr* (*pàndūr*), koja znači ‘općinski ili gradski policajac; sudski poslužitelj; vojnik’. Kavanjanin spominje imenicu *bandùrica* ‘kula u kojoj su panduri’. Skok (ERHSJ I: 107) navodi i oblik *pandùrnica* ‘pandurska stražarnica’. Toponim *Sèline* motiviran je apelativom *sèlo*, što će reći da je na tome mjestu nekada bilo selo.

7.2.1.2. Toponimi motivirani nazivima gospodarskih objekata

Katùnina (O), *Klăčina* (G), *Kučèrica* (O), *Kučètine* (O), *Màlin-dràga*³² (Ž), *Plitvače* (G), *Plùževina* (O), *Stànine* (G, O), *Studénac* (G)

Toponim *Katùnina* nastao je sufiksalmom tvorbom od apelativa *katun*. *Katuni* ili *falkare* (zadruge) povremena su, nestalna naselja karakteristična za stepske socijalne zajednice te su tipična za Vlahe, koji žive na širokim područjima Balkanskoga poluotoka (usp. Mirdita 2007: 258). Prema Klaiću (2012: 521) *kătùn* (rum. *ca-tun*) jest »pastirsko naselje; pašnjak na koji se preko ljeta izvodi stoka«. Taj toponimski lik poprilično je rasprostranjen na hrvatskome teritoriju, osobito ondje gdje je dolazilo do vlaških migracija u vrijeme osmanlijskih osvajanja. U blizini, zapadno od Sidoča, postoji naselje *Katuni*. U Istri također nalazimo brojne toponime (ojkonime) sa sastavnicom *katun*, npr. *Katun Trviški*, *Katun Lindarski*, *Katun Gračaški*, *Katun* itd. Imenima *Kučèrica* i *Kučètine* vjerojatno su se imenovala »napuštena kućišta« (usp. Vidović 2008c: 440). Toponim *Plitvače* motiviran je apelativom *plitva* ‘mala kamenica’, dok se toponim *Plùževine* dovodi u vezu s apelativom *plužina* ‘koliba u kojoj noće pastiri’ (moguće da etimon dolazi od csl. *prŕgь* ‘koliba od pruća’) (usp. Vidović 2017: 572). Toponimi *Stànine* i *Stàretina zidina* upućuju na pastirske nastambe. Toponim *Màlin-dràga* sadržava apelativ *malin* (< psl. *mьlinь < lat. *molinum*), čakavski lik imenice *mlin*, što ukazuje na nekadašnju prisutnost čakavskih govora na ovome području. Šimundić spominje narodnu predaju o postojanju izvora vode, potoka i mlina na spomenutome lokalitetu, no kazivači je ne poznaju. Iako ovdašnje stanovništvo poznaje samo štokavski lik ove imenice (*mlin*), čakavski je ostavio traga u imenici *malen* »kolac dulji od metra, koso postavljen između gornjega žrvnja, od ruba i čvrsta držača

³¹ Šamija tu riječ bilježi s kratkosilaznim naglaskom na prvome slogu i bez zanaglasne duljine – *kvårtir* (usp. Šamija 2004: 179).

³² Šimundić (1989a: 32) taj toponim piše kao polusloženicu, što znači da svaka sastavnica ima svoj naglasak, a to odgovara izgovoru naših kazivača, te ga i mi tako bilježimo.

iznad njega, u središnjoj točki« (Šimundić 1989a: 32–33). Toponim *Klăčina* dovođi se u vezu s apelativom *klăčina* »‘vapnenica, mjesto na koje mu se gasi klak’ < dalm. *calcina*« (Milić i Vidović 2018: 80–81). Moguće je da se na tome mjestu gasilo vapno.

7.2.2. Toponimi motivirani nazivima obitavališta te javnih prostora i putova

Křcîn pût (G), *Křižnice* (O), *Křstalice* (O), *Lăzina* (Ž), *Skăkale* (Ž), *Sřidnjî pût* (G), *Stăretina zidina* (O)

Toponim *Skăkale*³³ motiviran je imenicom *skăkala* ‘strma brdska staza’ (usp. Vidović 2017: 574).

7.2.3. Toponimi motivirani gospodarskom djelatnošću stanovništva

7.2.3.1. Toponimi u vezi s poljoprivrednom djelatnošću

7.2.3.1.1. Toponimi u vezi s uzgojem poljoprivredne kulture i tipovima obradivoga zemljišta

Bòstanić (O), *Grăovîšće/Grăvîšće* (G, O), *Jěčimišće* (O), *Kapulărevac* (Ž), *Kějaš* (Ž), *Lăstve* (O), *Lăstve dŏčić* (O), *Lăzina* (O), *Ložnjícnevica* (G), *Měđu lŏzan* (O), *Mějice* (G), *Múšnica* (G), *Njîva* (G), *Őgrada* (G), *Pečkirusa* (G), *Plândišće* (O), *Pŏd* (Ž), *Pŏdi* (Ž), *Pŏdvornice* (G), *Rînovac* (O), *Ripîšće* (O), *Rŏvanj* (G, O), *Sklăd* (Ž), *Sočivišće* (G), *Střnikovišće* (Ž), *Střnišće* (O), *Šěnikovišće* (O), *Šŭljaga* (O), *Vinogrădina* (O), *Vlăka* (O), *Vřcanovac* (Ž), *Vřtline* (O), *Vřtline* (G, O, Ž)

Gospodarska djelatnost ovih krajeva uglavnom je obilježena poljoprivredom (ratarstvom i stočarstvom) te raznim obrtima. U ovdašnjoj se toponimiji često odrazio apelativ *ograda* (uglavnom među toponimima antroponimnoga postanja kao druga sastavnica toponimskoga lika). »Ograde su mlade privatne šume koje se ograđene čuvaju od stoke u rano proljeće kada tek prolistaju mladice« (Igić Munitić 2017: 47). Šamija (2004: 233) navodi likove *ŏgrada* i *ŏgreda*, što potvrđuju i kazivači, u značenjima: »a. ograđena šuma, b. prostor ograđen kamenim zidom«. Dakle, apelativ *ograda* odnosi se na njivu i/ili šumu ograđenu suhozidom sa svih strana. Kao toponimska sastavnica čest je i apelativ *guvno*³⁴ ‘mjesto gdje se vrše žito’ (Šamija 2004: 121). Uglavnom je riječ o prostoru (zemljano tlo ili beton) u obliku kružnice sa *stožinom* (drveni štap) u sredini, gdje se veže konj kako bi trčao u krug po žitu. Apelativ *gŭvno* dijalektni je lik od *gumno*. Tu dolazi do disimilacije kontaktnih nazala *mn* > *vn*: *guvno* < *gumno* (usp. Lukežić 2003: 17). U to-

³³ U narodu se ovaj lokalitet često naziva *Marka Kraljevića Skakale*. Naime, postoji legenda (koju preuzima i Kačić), da je Marko Kraljević – veliki junak i borac protiv Turaka – rođen u Mrnjavcima na Lovreću, što nije daleko od spomenutoga lokaliteta.

³⁴ Toponimi sa sastavnicom *guvno* i *ograda* uglavnom su navedeni u kategoriji toponima antroponimnoga postanja.

ponimijskome korpusu pojavljuje se i toponim *Njiva*, koji je nastao onimizacijom apelativa *njiva* te upućuje na obradivo zemljište. Toponim *Mušnica* motiviran je apelativom *muša* (< tur. *müşa* < arap. *mušā* ‘pašnjak, zajednička zemlja’ (usp. Brozović Rončević 2003: 10)). Prema Šamiji (2004: 209) *múša* je »općinska zemlja koja služi za slobodnu ispašu«.

Dio toponima iz ove skupine motiviran je nazivima voća i povrća: grah, ječam, pšenica, bostan, repa, jabuka. Apelativi u osnovi toponima *Pòd*, *Pòdi* odnose se na uzdignute obradive površine, dok toponimi sastavljeni od apelativa *lastva* označavaju zaskoke, odnosno mjesta na kojima što raste. Apelativom *podvornica* naziva se glavna ili najbolja njiva u selu. Apelativi *krč*, *krčina*, *lastva*, *lazina* upućuju na zemlju nastalu krčenjem, dok se apelativi *pod*, *podvornica*, *njiva*, *vrtlina* odnose na tipove obradivih površina (usp. Milić i Vidović 2018: 88). U područjima bliže moru apelativom *vlaka* naziva se zavučena duga njiva, dok se u brdskome, kraškom biokovskom području tako naziva »krševito zemljište sa slabom ispašom« (Šamija 2004: 409; Vidović 2012: 220). Toponimi *Strnikovišće* i *Strnišće* nastali su od apelativa *strnišće* ‘strnište’, koji se odnosi na »dio žitne stabljike što viri iz zemlje nakon košnje; njiva s koje je pokošeno žito« (Šamija 2004: 341). Način oranja odražava se u toponimu *Skläd*. Apelativ *skläd*³⁵ znači »ravan koji nastaje između dviju brazdi pri oranju«, a glagol *skläditi* »orati na način da brazde (s obje strane) idu ka sredini« (Šamija 2004: 325). Toponim *Šuljaga* motiviran je apelativom *šulj* (*šuljak*), koji ima više značenja: ‘panj; ostatak žita od vršenja pomiješan s pljevom; zakrčljao plod (šupalj lješnjak, orah i sl.); jednozrna pšenica; glavničavo ili snjetljivo žito’ (Anić 2003: 1556). Izvor motivacije može biti zemlja dobivena krčenjem ili poljoprivredna djelatnost vezena uz žitarice. Toponim *Pečkirusa* mogao bi biti motiviran apelativom *pěča* (*pečka*) (tal. *pezzo*), koji između ostaloga znači ‘komad čega, dio zemlje’ (usp. ERHSJ II: 627; HER 2002: 930). Nije isključena ni mogućnost motivacije apelativom *pěčāk* »biljka (*Asphodeline lutea*) iz porodice ljiljana (*Liliaceae*), zlatoglavica« (HER 2002: 930). Toponim *Ložnjíčevica*³⁶ dovodi se u vezu s apelativom *lòza*, što bi moglo značiti da je na tome mjestu nekada bio vinograd. Na vinograd upućuje i toponim *Vinogràdina*. Toponim *Sočivíšće* motiviran je apelativom *sòčivica* »biljka čiji je plod sličan leći« (Šamija 2004: 333). Toponim *Mějice* upućuje na međe ‘granice između zemljišta’. Taj toponimski lik ostatak je čakavštine. Toponim *Kějaš* mogao je nastati od apelativa *kěj* (fr. *quai*) ‘zidana ili podzidana obala uz vodu, odnosno šetalište’ (usp. Klaić 1978: 682; Anić 2003: 564).

³⁵ U Skokovu se rječniku *skläd* dovodi u vezu s *klästi* ‘metnuti, vrći, deti’. Iz toga glagola, između ostaloga, izvodi se glagol *skladnjati* »stavljati žito u ostogove« (ERHSJ II: 90, IV: 364).

³⁶ Usp. *lòznjač* (srednja Dalmacija); *lòzišćina* (Brač) ‘zapušten vinograd’ (ERHSJ II: 321).

7.2.3.1.2. Toponimi u vezi s privođenjem tla kulturi

Krč (Ž), *Krči* (G), *Krčina* (O), *Novina* (O), *Ōblogi* (G), *Päljike* (Ž), *Päsike* (O), *Prljika* (Ž), *Sinòkoše* (O)

Toponimi iz ove skupine odnose se na krčevine (*Krč*, *Krči*, *Krčina*), na mjesta nastala paljenjem radi dobivanja plodnoga tla (*Prljika*, *Päljike*, *Päsike*) te na način na koji je obrađeno poljoprivredno zemljište (*Sinòkoše*).

Toponim *Prljika*³⁷ upućuje na vlaški podsloj koji je prisutan u ratarstvu: *prlo* ‘pasjeka’, kao i rumunjski *a pîrli* ‘paliti, žeći’ (usp. Vidović 2010: 332). U govornima Imotske krajine postoji glagol *prljat* ‘opeći’ (usp. Šamija 2004: 293–294). Glagolom *paliti* možda je motiviran i toponim *Päljike*³⁸. Toponim *Päsike* može se dovesti u vezu s apelativom značenja »zajedničko dobro gdje stoka pase« (Šamija 2004: 252), na osnovi čega bi se mogao uvrstiti u skupinu toponima u vezi s uzgojem životinja. Mišljenja smo da je nastao od apelativa *pasika* (< psl. *pasěka), koji se pojavljuje samo na čakavskome području, a znači »mjesto gdje se šuma siječe i pali, pa se onda sije žito« (ERHSJ III: 1973: 249), te ga stoga svrstavamo u ovu skupinu. Toponim *Ōblogi* označava valovitu zemlju (usp. Vidović 2017: 575).

7.2.3.1.3. Toponimi u vezi s uzgojem životinja

Jârîšće (Ž), *Plândîšće* (O), *Söline* (O), *Tòrina* (Ž), *Tòrine* (G, O), *Tòrovi* (Ž), *Volàrica* (O)

Toponim *Plândîšće* nastao je onimizacijom apelativa *plândîšće* ‘plandište, hladovina za brave’ (korijen *plan-* ‘pasište’ (< psl. *polnъ)) (Vidović 2008c: 440). Toponimi koji se temelje na imenici *tor*, ubrajaju se među stočarske toponime. Toponim *Volàrica* dovodi se u vezu s volovima, boravištem volova ili oranjem volovima³⁹. Toponim *Söline* motiviran je apelativom *sol*. Na tome lokalitetu stavljala se sol koju je lizala stoka.

³⁷ U Imotskoj krajini zabilježen je nadimak *Prle* (koji se daje »čovjeku sprljana (opečena) lica« (Šamija 2004: 293)), kao i prezimena *Prlj* ili *Prljić*. Nadimak *Prle* može se izvoditi od osobnih imena *Prvoslav*, *Predimir*, *Predislav* (usp. Vidović 2008c: 443; 2017: 585). U Zemljišniku iz 1725. spominje se toponim *Prljina podvornica* (usp. Glibota 2007: 93, 98). Ovdje spominjemo i apelativ *prlj* u značenju ‘zašiljeno drvo za presađivanje rasada’ te apelativ *prlje* ‘drvo što se stavlja uz kosište kako bi držalo otkos’. Također se pojavljuje apelativ *prljuga* »oranica tanka sloja zemlje« (usp. Šamija 2004: 294). Moguća je i motivacija apelativom *prlina* »zemlja pod zakupom« (Vidović 2008c: 443).

³⁸ Usp. *pälj* »hastrum, ispol, ispolac«; *päljkati* »crpsti vodu«; *päljka* »crpka, vrg, tikva« ili metafora »sasvim ćelava glava ili gola lubanja« (ERHSJ II: 594–595); također usp. HER (2002: 910): *pälj* »izdubljena drvena naprava za izbacivanje vode iz čamca«; *päljati* »izbacivati vodu iz čamca (paljem)«.

³⁹ Postoji imenica *volar* u značenju »naslov nižega hrvatskog plemstva« (Vidović 2008b: 162), što u ovome slučaju najvjerojatnije nije izvor motivacije.

7.2.4. Kulturnopovijesna uvjetovanost toponima

7.2.4.1. Toponimi kao odraz duhovnoga života

Crkòvni vinogrād (G), *Crkòvščina* (Ž), *Crkvine* (G), *Grèbišće* (O), *Grèblje* (O), *Āgrališće* (G), *Kopilica* (O), *Òltār* (G), *Stécci* (G), *Šárića-igrališće* (G), *Třbotōr* (Ž)

Spomenuli smo da u Imotskoj krajini živi većina „novijega” stanovništva, koje se tijekom i nakon osmanlijskih osvajanja doselilo iz Hercegovine. No, kao i drugdje, i ovdje „žive” mnogi toponimi starijega postanja (usp. Šimundić 1989a: 30). Toponim *Třbotōr* potvrđen je na istoimenom brdu (nastavak Sidoča prema sjeverozapadu). Na tome lokalitetu vidljivi su kameni ostatci staroga objekta. Ime *Trbotor* potječe od dviju riječi: praslavenske *trēba ‘žrtva’ i latinske *turris* ‘tvrđava’ (usp. Škobalj 1970: 307, 309; Vidović 2008a: 298). *Trbotor* bi, dakle, upućivao na kultno mjesto, odnosno utvrđeno mjesto na kojemu se prikazuje žrtva. Toponimi *Grèbišće* i *Grèblje* motivirani su apelativima *grēb* ‘grob’ i *grēblje* ‘groblje’. Toponimi *Crkòvščina*, *Crkvine* te prva sastavnica toponima *Crkòvni vinogrād* upućuju na nekadašnje postojanje crkve na tim lokalitetima ili, pak, pripadnost zemlje crkvi. Toponim *Òltār* upućuje na obredno mjesto. Ovdje možemo svrstati i toponim *Kopilica*, čiji je referent jama. *Kopilica* je vjerojatno iskrivljeni apelativ *kapelica* ‘mala kapela’. Riječ je nastala od talijanske riječi *cappella* (< kslat. *cappella*), što je zapravo deminutiv od riječi *cappa* ‘kapa’. Naime, franački kraljevi pohranjivali su kapu svetoga Martina iz Toursa u istoimenoj bogomolji (usp. Jelaška 1979: 58–59; Kordić i Marasović-Alujević 2008: 104). No, moguće je i da je toponim *Kopilica* nastao od riječi *kopila* »stog trave, zemlje ili kamenja blizu kuće« (Vidović 2017: 559). Toponimi *Āgrališće*, *Šárića-igrališće* vjerojatno su motivirani apelativom *igar*, kojim se nazivalo mjesto gdje se, prema vjerovanju, noću okupljaju i „igraju” vile. Toponimi s istom sastavnicom potvrđeni su u Grabovcu na Sridnjoj gori: *Igrališće* i *Pećina Igrališće* (usp. Igić Munitić 2017: 47). O nadnaravnim bićima na ovome području svjedoče priče i svjedočanstva ovdašnjih stanovnika te mnoge studije. Na Lovreću nalazimo i toponim *Vilinjak*.

7.2.4.2. Toponimi u vezi s upravnom vlašću, javnom službom i zanimanjem

Češljári (O), *Králjeva ògrada* (G), *Tätarōv dóčić* (O)

Toponim *Češljári* upućuje na zanimanje češljar ili na češljanje vune. Toponim *Králjeva ògrada* upućuje na naslov *kralj*. Moguće da je taj lokalitet bio u vlasništvu kralja ili države. Toponim *Tätarōv dóčić* motiviran je imenicom *tatar*. Tako su se u Osmanskome Carstvu nazivali pošтари (poštonoše, glasnici, kuriri), kao i članovi konjičke pratnje tatar-age (usp. Klaić 2012: 1036). Pretpostavljamo da je vlasnik zemljišta imenovana *Tätarōv dóčić* po zanimanju bio tatar.

7.2.4.3. Toponimi u vezi s mjesnim predajama

Pratàrskī klánac (O)

Ovaj toponim nosi ime po fratru (*pratru*⁴⁰) koji je na tome mjestu nastradao.

7.3. Toponimi antroponimnoga postanja

Àlijina tàmnica / *Àlijina pècina* / *Tàmnicà* (Ž), *Àndrijovažà* (Ž), *Àndrijina stàja* (Ž), *Àntukīn dócić* (G), *Àntunōv vřtā* (O), *Ávdīn dōlac* / *Vělikī dōlac* (G), *Ávdine stāre kùće* (G), *Ávdino gúvno* (G), *Bàcestīn bñnār* (G), *Bàcestina gòmila*⁴¹ (G), *Bàcestina jāma* (G), *Bàcestina tòrina* (G), *Bàcestine pāsike* (G), *Bágīn pōd* (Ž), *Bākrića-gúvno* (O), *Bartùlačà* (Ž), *Bāsīća-klánac* (Ž), *Bāsīća-pāsike* (Ž), *Bātinića-dōlac* (O), *Béndīn dōlac* (O), *Béndina pècina* (O), *Bíkića-dōlac* (O), *Bíkića-vláka* (O), *Bikići* (O), *Bòdulovac* (O), *Bògina* (Ž), *Bòlčīća-krúg* (Ž), *Bòlčīća-Vřbina* (Ž), *Bòrovčēv dōlac* (O), *Bòšīća-klánac* (O), *Brājīn vřtā* (O), *Brñjīn vřtā* (O), *Brñjino gúvno* (O), *Břstilova stānina* (Ž), *Bùbalōv dócić* (G), *Bùrđijina múša* (G), *Bùzovac* (O), *Cřkavičīn bñnār* (O), *Cvřtanovac* (O), *Cvřtkōv dōlac* (G), *Cvřtkova lūžina* (G), *Cvřtkova ògrada* (G), *Cvřtkovići* (G), *Čävluša* (G), *Čólića-studénac* (G), *Čólina vřtina* (G), *Čulínovica* (Ž), *Čàletīn dōlac* (O), *Čútina jāma* (G), *Dōnjī Střpānōv vřtā* (O), *Dūjmovića-tòrine* (G), *Dūndīci* (G), *Gáлина novina* (O), *Gànova gòmila* / *Gāvān-gòmila* (O, Ž), *Gāzića-Šuljaga* (O), *Glibàvuša* (O), *Gòrnjī Střpānōv vřtā* (O), *Gúiceva stàja* (O), *Ìkanac* (G), *Ìlijina gòmila* (G), *Ìvanova vláka* (O), *Jánjića-pècina* (O), *Jazīnka/ Jozīnka* (G), *Jelinjača* (Ž), *Jèluša* (Ž), *Jogūnuša* (G), *Józīn vřtā* (Ž), *Jòzipōv dōlac* (O), *Jùrakovi vřtli* (O), *Júrića-tòrina* (Ž), *Júrīn kùk* (O), *Jurīnica* (O), *Kalāđuša* (Ž), *Kalājžića-drāga* (Ž), *Kalājžića-stàje* (Ž), *Kātića-krāvarice* (O), *Kátina pècina* (G), *Kosòrava* (G), *Kosòrovac* (O), *Kòsovac* (O), *Kovàčice* (O), *Křcīn bñnār* (G), *Křcīn bunàrić* / *Smřdelj* (G), *Křcīn pūt* (G), *Křivića-lokvètina* (Ž), *Křivića-nūgā* (Ž), *Křivići* (Ž), *Křivuša* (O), *Lāstalova strāna* (O), *Lātkōv dócić* (Ž), *Lātkuša* (Ž), *Lūčina kāmēnica* (O), *Mácīn bñnār* (Ž), *Máci-na boròvina* (G), *Mácīnōv kāmēn* (Ž), *Mácīnova ògrada* (Ž), *Mārkōv dōlac* (O), *Mārkovića-dōlac* (O), *Màtijēv dōlac* (O), *Médina zidina* (O), *Mijòvilovac* (O), *Milanova křčina* (O), *Mílina tòrina* (Ž), *Milínovići* (G), *Milovića-dócići* (O), *Míškina jāma* (O), *Mūlanove pāsike* (O), *Múrkīn (Múrcīn) grěb* (O), *Mūstanova stānina* (Ž), *Nenàduše* (G), *Něnadića-gúvno* (G), *Nikinac* (G), *Nósića-planīnuša* (O), *Novákōv dōlac* (O), *Novákova jāma* (O), *Novákova lōkva* (O), *Novákova ògrada* (O), *Novákovi dōci* (O), *Ómina ògrada* (O),

⁴⁰ Na čelu Župe Lovreć-Opanci nalazi se župnik franjevac (OFM – Red manje braće), a u mjesnome govoru narod ga naziva *prátar*, dok, primjerice, Grabovčani svojega župnika, koji je dijecezanski svećenik, nazivaju *pop*.

⁴¹ Mjesto gdje se obavlja obred blagoslova polja na blagdan svetoga Marka.

Päsika Bäkrića (O), *Päsike Šárića* (G), *Pâvlõv dõlac* (O), *Pâvlovo gúvno* (G), *Pètrova vřtlina* (Ž), *Pilipõv dõlac* (O), *Pilipovā přžina* (O), *Pívčëv dõlac* (O), *Planinuša* (O), *Prvā Bâcestina päsika* (G), *Ràbotin dũb*⁴² (G), *Rådova nřiva* (G), *Rànčuša* (O), *Rinovac* (O), *Rõšćića-bunār* (G), *Sàntruša* (Ž), *Šácića-dõlac* (G), *Šárića-bunári* (G), *Šárića-dõčić* (G), *Šárića-gréda* (G), *Šárića-igrališće* (G), *Šárića-õgrada* (G), *Šárića-přlika* (G), *Šárin bunār* (G), *Šarina õgrada* (G), *Šćurluša* (O), *Šimake* (O), *Šimakove kũce* (O), *Šimakovi dõčići u Pòložini / Bâcestine päsike* (G/O), *Škárinovac* (G), *Špáinovac* (G), *Tàbakovo gúvno* (O), *Tádića-õgrada* (O), *Tádića-vřtli* (G), *Tádići* (G), *Tišnjin põd* (O), *Tõmĩn bunār* (O), *Tõmĩn vřtā* (O), *Vidovine* (O), *Vřcanovac* (Ž), *Vũkova nřiva* (O), *Zéline Novina* (O), *Zémĩna múša* (G)

Kao antroponimne sastavnice u toponimima antroponimnoga postanja najčešće se pojavljuju osobna imena, nadimci i prezimena vlasnika zemljišta. Pripadnost se označava na nekoliko načina. Najčešći su dvorječni toponimi koji imaju sljedeću strukturu: posvojni pridjev (na -ov, -ev, -in) od prezimena / osobnoga imena / nadimka (vlasnika) + naziv referenta (npr. *Tàbakovo gúvno*, *Màtijëv dõlac*, *Tõmĩn bunār*). Česti su i dvorječni toponimi u kojima se posvojnost izriče genitivom (npr. *Rõšćića-bunār*, *Šácića-dõlac*). Mnogi toponimi iz ove skupine jesu jednorječne tvorenice toponimskim sufiksima -ac, -ical/-ice, -inal/-ine, -ovac/-evac, -ovical/-evica, -ovinal/-evina, -uša (npr. *Bũzovac*, *Kovāčice*, *Vidovine*, *Mijõvilovac*, *Čulínovica*, *Planinuša*). Ovamo možemo uvrstiti i toponim *Kosõrava* izveden sufiksom -ava od antroponima *Kosor*.

Toponimi antroponimnoga postanja pokazuju koji su rodovi (obitelji) nastanjivali te koji još uvijek nastanjuju ovo područje. Toponimi *Nenāduše* i *Nënadića-gúvno* svjedoče o nekadašnjim posjednicima. U povijesnim izvorima spominju se vlastela Nenadići koji su bili gospodari Radobilje, koja je, između ostaloga, uključivala Lovreć, Opanke, Žeževicu i Grabovac. Smatra se da su Nenadići upravo na području imenovanome spomenutim toponimima (područje između Opanka i Medova Doca) imali svoje sjedište. Sam Lovreć, kao i vlastela Nenadići, spominju se u povelji kralja Tvrtka I. iz 1382. godine (usp. Glibota 2007: 10). Toponimi vezani uz obitelj Novak upućuju na to da je nekada ovdje živio i imao svoje posjede rod Novak ili Novaković. U Zemljišniku iz 1725. godine (Mletačka Republika) spominje se, primjerice, toponim *Voda Novakova* te vlasnik Martin Novaković, koji je s četvero čeljadi živio blizu Čaljkusića. Zemlju je dobio u *Novakovini*, a spomenute godine dobiva dio *Cvitića zemlje*. Zabilježeno je da se u tzv. Zagvoškome zbjegu (1686.), u vrijeme Bečkoga rata, Vid Novaković s osmero čeljadi preselio u Brela (usp. Vrčić 1990: 135; Glibota 2007: 87, 98). Na nekim od lokaliteta vezanih uz obitelj Novaković postoje ostatci urušenih zidova, zidina, koji upućuju

⁴² Uz ovaj toponim veže se priča da je Turčin oteo i silovao lijepu djevojku iz Mustapića. Za kaznu je vezan za Ràbotin dub, gdje su ga do smrti izgrizli mravi pčrõguzi.

na postojanje stambenih i drugih objekata. Toponim *Tabakovo gúvno* upućuje na nekadašnjega vlasnika prezimena *Tabak*. U Stanju duša iz 1860. godine zabilježeno je da se dio lovrečkih Mustapića nazivao Mustapić Tabak (dvije obitelji). Također, u vrijeme Bečkoga rata spominje se (1686.) obitelj Tabaković, koja se iselila iz Zagvozda u Brela te je ondje i ostala (usp. Vrčić 2015: 167, 320–321). Apelativ *tabak* znači ‘duhan’, no također može značiti ‘kožar, štavljač, strojar kože, kožar’ (< tur. *tabak* < ar. *dābbāġ*) (Klaić 2012: 1025). Toponim *Kosòrovac*, koji se pojavljuje u spomenutom Zemljišniku, i toponim *Kosòrava* upućuju na posjede obitelji Kosor. U Zemljišniku se još spominje toponim *Kosorine* (usp. Glibota 2007: 92, 98). U Grabovačkome zbjegu spominje se Kosor Bariša s osam članova obitelji (usp. Vrčić 2015: 77). U Zemljišniku nalazimo upisano i ime vlasnika Ivana Kovačevića (usp. Glibota 2007: 87), koji je u to vrijeme živio na Lovreću, na što upućuje toponim *Kovàčice*. Prezimena Kovačević danas nema na Lovreću. U toponimu *Pívčēv dòlac* (kao i u toponimu *Pívčēv grēb* na Lovreću) ostao je spomen na nekadašnju obitelj Pivčević, koja se spominje u župnim maticama. Postoji podatak da je Bože Pivčević sa šestero članova obitelji u Zagvoškome zbjegu bježao u Brela (usp. Vrčić 2015: 161).

Nekoliko toponima tvorenih sufiksom *-uša* upućuje na nekadašnje vlasnike. Već smo spomenuli toponim *Nenàduša*, posjed nekadašnjega roda Nenadić. Toponim *Planínuša* upućuje na posjed obitelji Planinić, koja je vjerojatno živjela na ovim prostorima, čemu ide u prilog i potvrđenost toponima *Planinića doci* i *Planinića selište* u Zemljišniku iz 1725. godine (usp. Glibota 2007: 77, 79, 96, 98). Iz toponima *Čavlúša* također možemo iščitati nadimak nekadašnjega vlasnika. Naime, toponim *Čavlove njive* spominje se u Zemljišniku iz 1725. godine (usp. Glibota 2007: 82). Vjerojatno je riječ o njivama vlasnika nadimka *Čavle*. Toponim *Krivúša* motiviran je prezimenom *Krivić* (zaselak *Krivići* u Žeževici), toponim *Jèluša* prezimenom *Jelić* (zaselak *Jèlići* u Opancima), *Šćùrluša* prezimenom *Šćurla* (zaselak *Šćùrle* u Medovu Docu; *Šćurla* < *šćùr* ‘štur, sitan, zakržljao’ (Šamija 2004: 351)), *Kalàduša* prezimenom *Kalajžić*⁴³ iz Žeževice, *Sàntruša* obiteljskim nadimkom *Santrić* (zaselak *Sàntrići* u Žeževici; vjerojatno od apelativa »*sàntrāč* ‘mali zdenac, ograda oko bunara’ < tur. *santiraç* i *santraç* < perz. *šetrenġ*« (Brozović Rončević 2003: 10)), *Rànčuša* (< *Ranko/Ranka*; neki kazivači govore *Vrànčuša*, što bi upućivalo na *Vrane* < *Frane* < *Franjo* te pojednostavnjivanje suglasničke skupine *vr*; nije isključena ni motivacija pridjevom *vran* ‘taman, crn’). Nadimkom su vjerojatno motivirani toponimi *Glibàvuša*⁴⁴ i *Jogùnuša*. Toponim *Glibàvuša* mogao je nastati od nadimka *Glibo* (usp. pridjev *glibav* ‘blatnjav’ i imenicu *glibota* ‘zamazana, prljava osoba’ (usp. Šamija 2004: 110), kojom je motivirano prezime Gli-

⁴³ Prezime je motivirano apelativom *kàlāj* ‘kositar, mjedeno posuđe’ (< tur. *kalay*). Otuda i imenica *kalàjdžija* ‘obrtnik koji izrađuje posuđe od kalaja, odnosno kositra’ (usp. Klaić 2012: 495).

⁴⁴ Može biti motiviran i apelativom *glib* ‘blato’, čime bi se kazivala kakvoća tla.

bota u Imotskoj krajini); toponim *Jogùnuša* dovodi se u vezu s nadimkom *Jogun* (usp. turcizam *jogùnit se* ‘protiviti se, kostrušiti se’ (Šamija 2004: 142)). Toponim *Làtkuša* motiviran je nekadašnjim prezimenom (danas ime zaselka) *Latković* iz Žeževice. U pozadini je vjerojatno osobno ime *Latko* < *Vlatko* (< *Vladislav*, *Vladimir*). Tu pretpostavku potvrđuje i Šimundić (1989b: 475) navodeći da su prezime-na *Latković*, *Latešić*, *Latas* te ojkonimi *Latkovac* (kod Aleksandrovca), *Latković* (kod Ljiga) motivirani osobnim imenom *Vladislav*, *Vladimir*. U našem korpusu sufiksom *-uša* – dodanim na osobno ime, prezime ili nadimak – označava se vlasništvo tim antroponimima imenovane osobe nad zemljištem. Toponimi izvedeni sufiksom *-uša*⁴⁵ mogu upućivati na zemljište (njive) koje su žene sa sobom donosile u miraz (usp. Vidović 2008c: 442–443).

Ne imenuje se svim toponimima antroponimnoga postanja nečiji posjed, odnosno vlasništvo nad zemljištem. Katkad je antroponim povezan s nekim događajem koji se zbio na imenovanome mjestu. Tako toponim *Pilipovā pržina*, prema kazivačima, nosi ime po Filipu koji je na tome mjestu vadio pržinu (‘pijesak; morski pijesak’) za gradnju kuće.

Manje proziran u ovoj skupini toponima jest *Šišmanovac*. Vidović ga izvodi ovako: »(< *Šišman* < *Šiško* < *Šišmundo* ‘Sigismund/Žigmund’)«. Na antroponimno postanje toga toponima upućuju i toponimi *Šišmanova gradina* i *Šišmanova gomila* u Podgori. U središnjoj Srbiji postoji naselje *Šišmanovac* (usp. Vidović 2017: 586, 595). Toponim *Lûčina kâmenica* može biti motiviran osobnim imenom *Lûka*, odnosno hipokoristikom *Lûčin* (usp. HER 2002: 686). Negdje (osobito u Srbiji) blagdan sv. Luke naziva se *Lučin*, *Lućanje* (usp. Brodnjak 1991: 263). Budući da je u pitanju kamenica, moguća motivacija jest i apelativ *lûka*, kojim se, uz ostalo, naziva vlažna zemlja ili zemlja uz vodu (usp. Brodnjak 1991: 263). Nije isključena ni povezanost s glagolom *lûčiti* ‘razdvajati’, tj. određivati granicu između zemljišta.

Poznato je da se u krajevima o čijoj je toponimiji riječ rabi velik broj pogrdnih nadimaka, kojima su često motivirana i prezimena. Iz prve sastavnice toponima *Tišnjîn pöd* može se iščitati pejorativni nadimak temeljen na riječi *tišnja* »bolest koja probada« (Šamija 2004: 375). Pejorativan je i nadimak *Brnje* (koji nalazimo u toponimima *Brnjîn vřtā*, *Brnjino gúvno*) motiviran imenicama *břnja* i *břnjica*, koje (uz ostalo) znače ‘njuška, gubica’ (usp. Šamija 2004: 57). Nadimak *Burđija*, s kojim u vezu dovodimo prvu sastavnicu toponima *Burđijina mûša*, nastao je od apelativa *bûrgija*, *bûrđija* (tur. *burgi*, *burgu*) primarnoga značnja ‘svrdlo, bušilica’. No može značiti i ‘smutljiva osoba, smutljivac; zadirkivanje, budalaština, podvala, izmišljotina’. Obiteljski nadimak i ime zaselka *Křćići* vjerojatno su motivirani pridjevom *křcāst* ‘trbušast’, odnosno imenicama *křcina* ‘trbušasta oso-

⁴⁵ O sufiksu *-uša* vidi Bjelanović (2007: 279–280).

ba', *kr̄conja* 'trbušast čovjek', *kr̄cije* 'trbušina' (ERHSJ II: 185). U skupinu antroponima pejorativnoga značenja svrstavamo i nadimak *Bđšić* iščitan iz toponima *Bđšića-klánac*. Taj je nadimak motiviran apelativom *bđš* (< tur. *boş* 'pust, prazan; ništav, sitan, neznatan; nekoristan uzaludan'). Postoji i imenica *bđšluk* (< tur. *boşluk*) koja znači 'praznina, šupljina; siromaštvo, neimaština' (usp. Klaić 2012: 143). Pejorativan prizvuk ima i nadimak *Bágo* (s kojim u vezu dovodimo toponim *Bágīn pđđ*), kojim se ističe tjelesna mana »(< *bago* 'čvorugasta izraslina na tijelu')« (Vidović 2017: 587). Već smo spomenuli mogući pejorativni izvor motivacije toponima *Glibávuša* i *Jogùnuša*. Toponim *Gánova gòmila* / *Gävän-gòmila* vjerojatno je motiviran nadimkom. Prva sastavnica toponima *Gánova gòmila* možda je u vezi s glagolom *ganati* 'proricati, pogoditi, govoriti' ili pridjevom *gàni* (< tur. *gani* < ar. *ghanni*) 'bogat'. Prva sastavnica lika *Gävän*⁴⁶-*gòmila* nesumnjivo se dovodi u vezu s apelativom *gàvan* 'bogat čovjek' (ERHSJ I: 550–551, 555). Toponim *Bòdulovac* motiviran je pejorativnim etnikom *Bodul*, kojim stanovnici dalmatinskoga kopna i zaleđa nazivaju stanovnike otoka. Skok navodi izraz *Bòdulji* »ljudi ograničene pameti, bez lukavosti« (ERHSJ I: 178).

7.4. Toponim ktetičkoga postanja

Žeževačkā ljūt

Prva sastavnica toponima *Žeževačkā ljūt* ktetičkoga je postanja (< *Žeževica*). Tim se toponimom imenuje oveći kamenit predio nepogodan za obrađivanje.⁴⁷

8. Zaključak

U radu smo popisali i obradili oko 470 toponima brda Sidoča i njegova podnožja. Mnogi od toponima svjedoci su prošlih vremena, odnosno predočavaju nam povijesni, kulturni, društveni, jezični i ekonomski kontekst u kojemu su nastali, način života nekadašnjega stanovništva, uključujući religijske prakse, obradu tla, vojnu službu, izgradnju objekata itd. U velikome broju toponima ovoga prostora odražavaju se slavenski, odnosno hrvatski apelativi, dio kojih odaje pripadnost zapadnomu ili novoštokavskom ikavskom dijalektu šćakavskoga tipa. Pojedini toponimi svjedoče o nekadašnjim čakavskim govorima na ovome području (npr. *Màlin-drāga*, *Pāsika*, *Jāglina*, *Mèjice*). Potvrđeni su i toponimi dalmatinskoga i romanskoga podrijetla, kao primjerice *Grīža* i *Katùnina*. Iako je ovaj prostor dugo bio pod vlašću Osmanlija, Mlečana i Habsburgovaca, njihova je prisut-

⁴⁶ Gavan je lik iz narodne priče. Riječ je o vrlo bogatoj, ali oholjoj osobi. Zbog ohologa, bahatoga i ružnoga ponašanja (naročito prema siromašnima) njegovi su se dvori (*Gavanovi dvori*) urušili i pretvorili u Crveno jezero kraj Imotskoga.

⁴⁷ Navodimo jednu gangu u kojoj se spominje ovaj toponim: *Mirko Bendin zarasli ti puti / priko strašne Žeževačke ljuti*.

nost vrlo malo utjecala na toponimiju. Bilježimo samo nekoliko toponima motiviranih turskim apelativima (npr. *Kùba*, *Ômār*, *Sùrdupa*; toponimska sastavnica *bùnar*). Znatno više turcizama nalazimo u prezimenima i nadimcima (npr. *Mùstapić*, *Bùrđija*).

Na ovim prostorima zastupljena je patronimsko-zadružna ojkonomija temeljena na osobnome imenu ili nadimku starješine ili glavnoga člana obitelji. I najveći broj ostalih toponima antroponimoga je postanja. To su najčešće dvorječne strukture čiju prvu sastavnicu čini osobno ime, prezime ili nadimak vlasnika zemljišta. U nekih jednorječnih toponima vlasništvo se iskazuje tvorbom u kojoj sudjeluju antroponimna osnova (osobno ime, prezime, nadimak vlasnika) i sufiks *-uša* (npr. *Lätkuša*, *Planinuša*, *Nenàduša*).

Neki su toponimi potvrđeni u više likova (npr. *Ávdīn dōlac* / *Vēlikī dōlac*, *Gavrànika*/*Golùbīnka*, *Krcīn bunàrić* / *Smr̀delj*, *Samògrad*/*Sùrdupa*, *Šimakovi dōčići u Pòložini* / *Bàcestine pàsike*; *Àlijina tàmnicā* / *Àlijina pècina* / *Tàmnicā*, *Sidoč*/*Sidoča*/*Sidača*; *Kùla Gràdina* / *Kùla* / *Gràdina* / *Vēlikā Gràdina* / *Vēlikā Kùla*). Postojanje više likova za isti referent posljedica je toga što ga „dijele” te (svaki na svoj način) imenuju stanovnici različitih naselja.

Svjesni smo da ovim radom nije iscrpljena sva toponimija istraživanoga područja, no vjerujemo da će on biti poticaj za daljnja istraživanja.

Literatura

- Alduk, Ivan. 2005. Uvod u istraživanje srednjovjekovne tvrđave zadvarje: (1. dio - do turskog osvajanja). *Starohrvatska prosvjeta*, 3/32, Split, 217–235.
- Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Bezljaj, France. 1977. – 2005. *Etimološki slovar slovenskega jezika*, I – IV. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti – Inštitut za slovenski jezik – Mladinska knjiga.
- Bjelanović, Živko. 2007. *Onomastičke teme*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Bošnjak Botica, Tomislava; Menac-Mihalić, Mira. 2006. Vokalizam i akcentuacija govora Lovreća. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 32, Zagreb, 25–41.
- Brodnjak, Vladimir. 1991. *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*. Zagreb: Školske novine.
- Brozović Rončević, Dunja. 1999. Nazivi za blatišta i njihovi toponimijski odrazi u hrvatskome jeziku. *Folia onomastica Croatica*, 8, Zagreb, 1–44.
- Brozović Rončević, Dunja. 2003. Inojezični elementi u hrvatskome zemljopisnom nazivlju. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 12, Zagreb, 3–14.
- Buovac, Marin. 2010. Antroponimi, hagonimi i teonimi u djelu Alberta Fortisa *Put po Dalmaciji. Zagora između stočarsko-ratarske tradicije te procesa litoralizacije i globalizacije: zbornik radova*. Ur. Matas, Mate; Faričić, Josip. Zadar – Split: Sveučilište u Zadru – Kulturni sabor Zagore – Matica hrvatska Split, 454–464.
- Čilaš Šimpraga, Ankica. 2007. Razvoj prezimenskog sustava na Miljevcima. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33, Zagreb, 41–65.
- Čurković, Dijana. 2014. *Govor Bitelića*. Doktorski rad. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- ERHSJ = Skok, Petar. 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I – IV. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Formaleoni, Vincenzo Antonio. 1787. *Topografia veneta ovvero Descrizione dello stato veneto secondo le più autentiche relazioni e descrizioni delle provincie particolari dello Stato marittimo e di Terra-ferma*. Tomo secondo. Venezia: presso Giammaria Bassaglia.
- Glibota, Milan. 2007. *Lovreć: crtice iz prošlosti, mletački i austrijski popisi i katastri*. Lovreć: Općina Lovreć.
- Grbavac, Jozo. 2017. *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*. Zagreb: Školska knjiga.
- HE = *Hrvatska enciklopedija*. <https://www.enciklopedija.hr/> (pristupljeno 9. srpnja 2020.).

- HER = Anić, Vladimir i dr. 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- HL = *Hrvatski leksikon*. <https://www.hrleksikon.info/> (pristupljeno 9. srpnja 2020.).
- Igić Munitić, Danica. 2017. *Grabovac iza Biokova: povijest, zaseoci, sela i život seljana*. Imotski: Ogranak Matice hrvatske Imotski.
- Jelaska, Joško. 1979. Hrvatska prezimena i toponimi u katasticima splitskog kapetola na početku 17. stoljeća. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 9/1, Split, 55–66.
- Klaić, Bratoljub. 1978. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Klaić, Bratoljub. 2012. *Novi rječnik stranih riječi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kordić, Ana; Marasović-Alujević, Marina. 2008. Toponimi romanskoga porijekla na splitskom poluotoku. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 57/1–2, Split, 91–126.
- Kovačić, Slavko. 2009. *Župa Žeževica do godine 1940. i župe Zadvarje i Žeževica od godine 1941*. Split: Crkva u svijetu – Nadbiskupski arhiv Split.
- Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1.: hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lukežić, Iva. 2003. Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 31/1–2, Split, 5–25.
- Matasović, Ranko i dr. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika. 1. svezak. A – Nj*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Milić, Ivana; Vidović, Domagoj. 2018. Toponimija jugoistočnoga dijela Neretvanske krajine. *Folia onomastica Croatica*, 27, Zagreb, 71–98.
- Mirdita, Zef. 2007. Vlasi, polinomičan narod. *Povijesni prilozi*, 26/33, Zagreb, 249–269.
- Šamija, Ivan Branko. 2004. *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*. Zagreb: Društvo Lovrećana Zagreb.
- Šimić, Anđelko. 1993. *Lovreć: monografija župe Lovreć-Opanci (prošlost župe, život i rad)*. Lovreć: Župski ured Lovreć-Opanci.
- Šimundić, Mate. 1971. *Govor Imotske krajine i Bekije*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Šimundić, Mate. 1989a. Dva nepoznata horonima. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 16/2, Split, 29–33.
- Šimundić, Mate. 1989b. Ekonimi Imotske krajine. *Čuvari baštine: zbornik radova Simpozija u prigodi 250. obljetnice prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski*. Ur. Pezo, Bruno. Imotski – Makarska: Franjevački samostan – Služba Božja, 451–509.

- Šimundić, Mate. 2004. Uvod u govor Imotske krajine i Bekije. U: Šamija, Ivan Branko. 2004. *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*. Zagreb: Društvo Lovrećana Zagreb, 6–26.
- Šimunović, Petar. 1986. *Istočnojadranska toponimija*. Split: Logos.
- Šimunović, Petar. 2004. *Bračka toponimija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Škobalj, Ante. 1970. *Obredne gomile: na temelju arheoloških nalaza povijesno-teološka rasprava o religiji i magiji*. Sveti Križ na Čiovu: vlastita naklada.
- Škobalj, Ante. 1993. Najstarija povijest našega kraja. U: Šimić, Anđelko. 1993. *Lovreć: monografija župe Lovreć-Opanci (prošlost župe, život i rad)*. Lovreć: Župski ured Lovreć-Opanci, 31–45.
- Ujević, Ante. 1991. *Imotska krajina*. Imotski: Ogranak Matice hrvatske Imotski.
- Vidović, Domagoj. 2008a. O ojkonomima Trebimlja/Trebinja i Trijebanj. *Stolačko kulturno proljeće*, 6, Stolac, 293–300.
- Vidović, Domagoj. 2008b. Prezimena sela Vid u Neretvanskoj krajini. *Folia onomastica Croatica*, 17, Zagreb, 139–168.
- Vidović, Domagoj. 2008c. Toponimija sela Dubljani u Popovu. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 34, Zagreb, 431–448.
- Vidović, Domagoj. 2010. Pregled toponimije jugozapadnoga dijela Popova. *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 283–340.
- Vidović, Domagoj. 2011. Toponimija sela Zavala, Golubinac, Belenići i Kijev Do u Popovu. *Folia onomastica Croatica*, 20, Zagreb, 207–248.
- Vidović, Domagoj. 2012. Pogled u toponimiju Makarskog primorja. *Folia onomastica Croatica*, 21, Zagreb, 207–232.
- Vidović, Domagoj. 2013. Ojkonomija Neretvanske krajine. *Croatica et Slavica Iadertina*, 9/1, Zadar, 3–30.
- Vidović, Domagoj. 2016. Imotska prezimena. *Croatica et Slavica Iadertina*, 12/1, Zadar, 41–63.
- Vidović, Domagoj. 2017. Toponimija Makarskoga primorja. *Kuga u Makarskoj i Primorju 1815.: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog od 2. do 4. prosinca 2015. u Makarskoj = Plague in Makarska and Primorje 1815 : proceedings of the academic conference held in Makarska, December 2–4, 2015*. Ur. Tomasović, Marinko. Makarska: Gradski muzej Makarska, 549–609.
- Vrčić, Vjeko. 1980. *Župe Imotske krajine: drugi dio*. Imotski: Franjevački samostan.
- Vrčić, Vjeko. 1990. *Plemena Imotske krajine*. Imotski: Franjevački samostan.
- Vrčić, Vjeko. 2015. *Plemena Imotske krajine*. Omiš – Imotski: Tiskara „Franjo Kluz” – Udruga KAP.
- Vrdoljak-Gujić, Ivan. 2003. *Rodoslovlja Grabovca*. Split: Ogranak Matice hrvatske Split.

Vrdoljak-Gujić, Ivan. 2007. *Rodoslovlja Žeževice*. Split: Ogranak Matice hrvatske Split.

Zlatar, Nenad. 2006. 'Zanimljivost i mističnost podzemlja': što ima u rupama, zemlji u njedrima, pod Sidočkim granama, Žeževici, Opancima. *Lovrečki libar*, 7 (8), Zagreb, 10–32.

Toponymy of the Sidoč Hill and Its Foothill

Summary

This paper deals with about 470 toponyms of Sidoč hill and its foothill, located in the Dalmatian hinterland. The first part of the paper presents geographical data, historical overview, and cultural characteristics of the studied area. The second part of the paper provides the analysis of the toponyms' meaning, that is, a list of the toponyms that are classified by motivation. The linguistically interesting and less transparent toponyms are analysed in more detail.

Ključne riječi: toponimija, ojkonomija, Sidoč, Lovreć, Opanci, Grabovac, Žeževica

Keywords: toponymy, settlement names, Sidoč, Lovreć, Opanci, Grabovac, Žeževica